Государственная БИБЛИОТЕКА СССР им. В. И. Ленина

МАССА А ЖЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Арадувлі 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически партин Нохч-ГІалгІайн обкоман, Нохч-ГІалгІайн АССР Лакхахьарча Советан Министрий Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 37 (2880). | Ера, 26 март, 1964 шу. | Мах 2 кеп.

ЛоархІамегІара гІишлош хьалъяра — КЪАЬСТТА ТЕРКО

Май сийна социалистически яхь йоаржаяра «Малгобекнефта» меттхальтта промыслови управление кхоалагІча промысла коллективо дагь кхайкарал, дог ревза кхина хьаллаьнад Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша. Семилетка пхьлагІча шера план хадал хьалха кхоачашъяра тІагІертта къахьегаш ба республика промышленни предприятей болхлой, гІишлонхой, берриге къахьегамхой.

Доккхий а бехктоккаме а декхараш да республика гІишлонхошта хьалхашка латтараш. Хьалье йолаяь гІишлош сихагІа хьалъерга хьежжа мара віаштІехьартдац мехка дукхагІа химически продукци яла, юрта боахама производствана интенсификаци еча ловкъостал де. Укх шера боккха толам баькхаб химически комбинате синтетически спирт арахецаш йолча цехий шоллагІа аргІа хьалъецц химикараша. ХІанзале а бІаьш тоннаш мехка чІоагІа оьла продукци арахийнай Грозненски химикаша. Из Іалаьмате, лоархІаме стройка хьалъеча хьинаре къахьийгар дукхача гІишлонхоша, монтажникаша.

Партен правительстван дерриге а ду химически промышленноста лоархІамегІара стройкаш средствашца, говзача болхлошца, толашагІа йолча техникацеи материалашцеи Іалашъяра. Цу дерригенца хІара кулгалхочун, хІара гІишлонхочун бехктоккхам кхы а лаккхбе беза.

«Республикий, край, областий партийни организацеша,— белгалдаьккхад КПСС ЦК декабрьски Пленума соцам тІа, — къаьстта тІахьожам лоаттабе беза химически индустре хІара предприяти хьалъяра, дерриге а де деза хІара объект сихагІа эксплуатаце дІаяларах цун мощность сихагІа караерзаярах».

Бакъдараша хьагойт стройкай кулгалхоша, партийни организацеша шоашта хьалхашка латтача доккхийча деккарий бехктоккхам кхетабаьча, гІишлонхоштеи монтажникаштеи юкъера организаторски кхетамеи болх леррттІа віаштІехьбаьккхача кердатороцаш лахара а царех творчески пайда эцара а иих дикагІа оарцагІбоахача гІулакхащ дукхха а дикагІа лелийга.

Цхьабакъда, цхьайолча моттигашка язта лалабац из болх. Іалаьмате боккха лоархІам болаш а Грозненски нефтемаслозаводе хьалъеш йола парафин арахецаргйолча цехий шоллагІа аргІа. Цехаш эксплуатаце дІаяларах массежаза оттаеь хаеш тІехьаьккхай ТІеххьара ха майнюнь бутт ба. Цу хане а цехаш хьалъяь ца яхар кхераш ба гІишлонхой. Шоайла леррттІа бувзам боацаш ба генподрядни субподрядни организацей болх. Дукха хувцалу укххаза болхлой. Шоаш дІаболабаь болх йисте а ца боаккхийташ цхьан объекта тІара кхача объекташка хьежабу нах. Из нийса доаца гІулакх каст-каста деш да № 7 йолча треста гІишлой-монтажни управлене кулгалхоша.

Парафин арахецаргйолча цехашта юкъе къаьстта лоархІаме объект я фильтровальни отделеци. Монтажникаша фильтраш дІаоттаярга хьежжа лелартда парафин арахецилга а. ХІаьта уж балхаш а ледара ду укхаза. ГІишлонхоштта чІоагІа новкъарле еш дола дукха гІалаташ долаш я «Гипрогрознефта» оттаеь проект а.

Республика химически промышленность дегІайоалаяра чІоагІа лоархІам болаш я Карабулакски газобензинови завод. № 10 йола гІишлой-монтажни управлени я цун генподрядни организаци.

Ударни стройка эсала Іалашъю гІишлой материалашца. Шалински домостроительни комбината хьаеш йола плиташ ца хилар бахьан долаш балхаш сица латт гралиоекаш хьалъеча. ГІишлонхой болх юхабетт Грозненски аьшкабетона конструкцеш еча заводо йІовхал лоаш йола аьшкх бетон ханнахьа хьалуш ца хиларо

Шаьла района Чир-Юрта юкха 1960 шера хьалье йолаьй Нохч-ГІалгІайн цемент ю завод. Из хьалъю генподрядчика «Грозпромстрой» треста № 3 йолча гІишлой-монтажни управлене. Укх кхаь шера субподрядчикашца цхьана генподрядчика дІохийцача дерригача ахчах 29 процентах мара пайда ийцабац. Завод хьалъелта леррттІа віаштІехьдаьккха даларе хьогте а продукци арахийца хургьяр ца.

Субподрядчикий болх леррттІа віаштІехьбаккхара цхьаккха йоакхо яц генподрядчика — СМУ-3. ХІара шерра шера итташ эзараш сома эе ду цо. ХІанзалца оборудовани дІаоттае фундамент еллаяц хьалъеш леттача заводе. Из бахьан долаш лов, дотІа ІотІаделхаш хоттал дІаоттаь латт 16000 эзар сома мьлха машинаш.

Цу тайпара эсала латт «Красный молот» яхача заводе меххадьтта аппаратурни механически цехаш хьалъенга. Укх шера болх бе йоалла ший а Наьсарен «Электроинструмент» яхача завода шоллагІа аргІа. Цхьабакъда, тоъаш дац электропроводаш, кабелаш, кхийола а оборудовани.

Фу гІишлонхой балха новкъарле ер, планаш кхоачаш хІана яц гІишлой-монтажни управленеша?

Эттара хьалха белгалдаккха деза ш да производственни дисциплина лоха хилар, къахьегам во віаштІехьбаккхар, мастераш, прорабаш, участкай начальникаш дукха хувцалуш хилар. Массанахьа а тІагІертта къовсам лоаттабац гІишлош сихха дикка хьалъяра, толашагІа йола опыти хьалха латтараштта карагІдаьннарацеи шерра балха юкъедахьара тІехьа.

Парте горкомий, райкомий, промышленни зонай парткомий, гІишлошъеча трестийи управленейи кулгалхой керттера декхар ха хьалье йолаяь гІишлош планах оттаньча хана йистехьар. Къаьстта терко е а средствашцеи материалашцеи Іалашъе а еза лоархІамегІа йола промышленни объекташ.

ГІишлошъеча организацей кулгалхоша, инженераша тІагІертта къахьета деза балхашта шерра механизаци яра, прогрессивнегІа йола методаш юкъеяхьара, къахьегама оасарло лакхьяра. Къаьстта терко е еза гІишлош дика а дарегІа а хьалъяра.

Боахама, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша диццалийта йиш яц гІишлонхой хьаштанш Іалашдарга хьежжа наькъа политически къахьегамеи хьинар а айлургхилар.

ХІанз республика къахьегамхоша Май сийна шерра яхь йоаржаьча хана берриге низ тІабахийта беза къахьегамхой лезача цІейна кердача толамашца накъа дахара.

Урус-Мартана производственни управлене «Горец» совхоза шоллагІча отделене горох дІаера балхаш доладаь масеех ди да. Хьинаре къахьегарах белгалбаьниб тракторист Ахмадов ГІойберд, сеяльщикаш Х. Хамурадов, А. Алтаев, 120—140 процент кхоачашъю цар сменин нормаш.

СУРТА ТІА: трактористе Ахмадова агрегат.

А. Басултанова сурт.

КХАШКАРА БАЛХАШ ДІАДОЛАДЕННАД

МЕХАНИЗАТОРАШ КХАШКА АРАБАЬННАБ

Дикача кийчонца дІадоладеннад бІаьстана балхаш Урус-Мартана производственни управлене «Лермонтовский» совхоза цхьоалагІча отделене нох. Хатуев керте латтача тракторно-полеводчески бригаде.

Дийнахь а буса а сацац бригада кхашка тракторна таташ. Дани болх беш я уж. Кхо ди мара дац бригада тракторш кхашка арабаьнна, хІаьта цу лоацанача хана 600 гектар зибан 100 гектар соцгІа бІаьсти аьхача аьттанен махка баьккхаб.

ДІаболабеннаб дига балхаш дІаде а. 150 гектар гаргга кийн горохи дІайийнай бригаде. Шоаш балха арабаьначча дийнахь дехз болх дика бу механизатораша Масаев Ширвании цун новкъоста Дасвев Автаси. Кхо сеялка тІехьа йолча цар агрегато норма 32 гектар мара йоацача хІара дийнахь 35—40 гектар дІаюв.

Бригада коллектива юкъе дукха механизатораш ба ер шу кердача къахьегама толамашца белгалдаьккха лерхІаш. Царех ва Матаев Берса. ХьажкІаш лелаеча механизированни звенона керте латт из. Цун звенос дІахахача шера духхьал механизмашца гІулакх деш 105 гектара тІа хьажкІаш кхейир. КулгацавІалла болх а баьнар цар. Цудухьа планал дукхха чухнахьа бер цу звенос кхеньча хьажкІий центнерага дІабода мах.

Укх шера нов. Матаева звено планаш кхы а йоккхагІа я. 200 гектар йолча участка хІара гектара тІара 60 центнер фуалъяьхача хьажкІий чун декхар тІейицад цун звенос.

Цу звенол тІехьайнса дага яц Захаев Лаьча керте латта звено а.

З. ГЕЛИСХАНОВ.

Дика кийчо яь дІадоладаьд укх шера кхашкара балхаш Наьсарен управлене «Алханчуртский» совхоза кхоалагІча отделене къахьегамхоша. Хьогте а кийчъяй еррига техника, кхашка удобренеш яккаьй Іалашдаьд дІаде фу.

Кхо-дикъ ди да отделене механизатораша кхашка балхаш ду. ВорхІ трактор йоал лаьтта оахаш. ТІаьда хиларах болх сихха хьа ца булой а бІаь гектар гаргга лаьтта аьхад цар цу кІеянгача хана. Отделене дикагІа болча трактористаша Ожигов Уматгирей цун сменщика Дарсигов Муссаси нормах 4 гектар йолча 7 гектар лаьтта оах сменах. Сменах 5—6 гектар оах шоай трактораца царна яхье баьннача ЛьяноагІар ТІахІирен Баьтарбийен. Иштта дика къахьегаба махка боаккхаш йоаккхача агрегаташ тІа балхаш деча механизатораша а. Трактористаша

ХЬАЛХА ЮВ КУЛЬТУРАШ ЯЛХ ДИЙНАХЬА

М. Ахильгова, А. Мержоева, М. Дарсигова хІара дениа тІеххоачашъю сменин нормаш.

Хьалха юв культураш март бутт бовле ялх дийнахьа дІайийна яха, хьажкІаш 10 дийнахьа дІае лерхІ отделене механизатораша. Лоацача агротехнически хана дІа а йийна бокъонца тІулакх дича віаштІехьдаргда тха гектара тІара 60 центнер хьажкІаш, 25 центнер горох, 20 центнер кен чуба аьнна тІейца социалистически декхараш кхоачашде, доах отделене къахьегамхоша.

Дерригача дунен тІерча къахьегамхой лезача цІейна производственни толамашца накъа баха дага болаш къаьстта хьинаре къахьег механизатораша укх денош ка.

М. КЕРИМОВ.

ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Семилетка пхьлагІча шера план хадал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаяь хьинаре къахьегаш я Грозненски «Металлист» яхача завода коллектив. Хьалхарча шин бетта план 102 процент кхоачашъяьй цо. Яаржича яхье хьалха латтачарех я мехгаш деча цеха коллектив. Цул дукха тІехь ца юсаш хьинаре къахьегаш я механически цеха коллектив а.

Хьалхашка латта декхараш кхоачаш а деш мехгаш деча цеха коллективо сецкан кхоачашйир валови продукци арахецара квартальни план. ХІанз пхьоалагІча майна сийленца накъа яхара керда социалистически декхараш тІейица хьинаре къахьег цо. Цу даькъе къаьстта дика къахьегарца белгалваьлна ва Швет Павел, Мясрохов Георгий, Инаркаев Сулумбек, иштта, кхыбараш.

В. КОСТОЕВ.

КОЛХОЗНИИ СОВХОЗНИИ ПРОИЗВОДСТВАНА ПЛАНИРОВАНИ ЯРА ПРАКТИКА ЧІОАГГІА ТЕЛХАЕШИ ХАРЦАХЬЙОАХАШИ ХИННАЧА МОТТИГИЙ ХЬАКЪЕХЬА

1964 шера 20 мартера КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи соцам

КПСС ЦК сентябрьски (1953 ш.) Пленум хинначул тІехьагІа юрта боахама даькъе парте чакхдаьхача лоархІамегІарча гІулакхех цаІ дар пачхьалкхен оагІонгахьара деш дола кулгал колхозахой, совхозий болхлой, юрта боахама специалистий творчески хьинар мамогге дегІаккхуваларца цхьана тардалга ларде дилла йола планироване керда порядок 1955 шера юкъеяккхар.

Партийни органаш производственни принципах эргаяхаро, производственни колхозно-совхозни управленеш віашагІйоххаро йиш хилийтар колхозаштеи совхозаштеи деш дола кулгал овлангара кенв тоаде, цар экономика кІоаргагІа йовза. Дукххача производственни управленеша нийса кхетадаьд шоай декхараш, хьадда, гІулакх довзаш хьежа яьннай цига производстваига, царна хайнад юрта боахам дІахо дегІабоалабар духьа лоаттабеча къовсама колхозахойн совхозий болхлойн оарцагІбаха. Цар кхетамца пайда иц планироване кердача порядках колхозно-совхозни производства кхоачамаш торонаш лахаран оарцагІъяхарем юрташкарча къахьегамхой инициатива дегІайоалаяр а къахьегами рузкъен кІеигагІа дІа а дохийташ лаьттан хІара гектара тІара мамогга дукхагІа продукци яккхар а духьа.

Планироване керда порядок бокъонца нийса лелаеча, лаьттах кхетам дукхагІа болаш пайде ацилга Іалашдеча моттигашка дукхагІа йоах юртбоахама продуктащ. Цу тайпарча колхозашкен совхозашкен болхлой бехктоккхам лаккхбеннаб къахьегамах хьахулгса хьалхара, царна дукхагІа дов ялатий, технически, кхыча культурай хьувкъам лекхбара хьийбай продуктивность дукхагІа хилар.

1955 шера 9 марта «Юрта боахама планировани яра практика хувцара хьакъехьарча» КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи соцам тІа аьннад: планироване керда порядок эггара хьалха дІайолае еза товарни продукце боарам лаккхбаргара. Из указани кхы хувца ца луш ше хиннача тайпара юсаш я хІанз а.

Юртбоахама производство дегІаахара планаш оттаеига духьал колхозашкен совхозашкен дІадоладенза а хІара боахама хьалдача хьалийн торонийн лоархІам беш чакхдахайза а дергдац.

Колхозашкен совхозашкен дІакхачийта еза задани — цар пачхьалкхента мел а малагІа тайпе а продуктащ йоха еза, хІаьта продукция дукхагІа яккхара ца йохкара йола пачхьалкхени план толаме кхоачашъяри духьа малагІа тайпа культураш мел дІае еза, доахан мел леладе деза, лаьттах пайда дикагІа мишта эца беза, — из колхозахой, совхозий болхлой шоай гІулакх да; царна дикагІа дова шоай хьалаш, шоай торонашта доал де царна шоашта дикагІа ховрга.

Цхьабакъда, укх тІеххьарча хана дукххача областашка, крайшка, республикашка лелаеш я дукха хана лела парте харцахьа лаьрхІа йола лакхера Іо производствана шаблонни планировани яра практика, хоатташ хІама доацаш боахамашта качъехк дІадуча лаьттай а юртбоахама культурай хьувкъама е, доахана дуккален цар продуктивностен хьакъехьара планаш, приказ а телаш боарам уттабу колхозийн совхозийн берригача балха. Цу тайпара юхабетт боахамий кулгалхойн специалистийн балх теІаю колхозхойн совхозий болхлойн инициатива.

Дукха моттигаш хул колхозашкен совхозашкен оттаь планаши предложенеши моттигерча органаша теркал ца еш. Цхьаккха бахьан а доацаш планаш юхаувттайт цар кулгалхошка, бокъонца йолаш йолча торонийи лоархІам ца беш боахама гІулакхашта из дикагІа дий-дешни ца хьожаш.

Кхыча тайпара харцахьара гІулакхаш а хулийт планироване практикана юкъе.

Боахама шоаш заданеш оттаеча хана, производственни управленей болхлоша цун торонашка ца а хьожаш, бокъонца болча цун производства боарамга хьежжие оттаю уж. Из бахьан долаш цхьан зонерча, лаьттан-климатически хьалаш цаІаш долаш долча боахамашта тайп-тайпара планови нагрузкаш тел. Из тайпа гІулакх нийса лархІа йиш йолаш дац.

Нагахьа савна торонаш цхьатарра йолаш, хьалаш цхьан тайпара долаш боахамаш дале, тІаккха планови заданешта юкъе а боккха юкъ хила йиш яц. Бахьаш даха мегаргдац шера баьча балха итогех боахамий результаташ тайп-тайпара хиннай, яхаш. Укказа хьувкъамаш, дІабехийта къахьегами рузкъен, гектара лоархІаш яьккха хьайбай продукци тайп-тайпарча боараме хилар цхьа шоай тайпарча объективни бахьанех хинна хІама а доацаш, из боахамий организаторех, кулгалде харах, низош нийса дІаоттадарах, планаш кхоачашъяра коллектив оарцагІъяккхарах тийша да. Цудухьа мегаргдац укх тайпарча принципаца хьалхле лелае: болх воагІа бечоа — план віамагІа, болх дикагІа бечоа — план йоккхагІа.

КПСС ЦК-аги СССР Министрий Советаги дакхеш и плана тІа хьоккама процент лаккагІа хилийтар духьа моттигерча партийни, советски, юртбоахама органашта цхьа культураш дукхагІа а юаш, вож культураш кІезигагІа ера, моллагІа цхьа тайпа доахан дукхагІа дебадара колхозашн совхозашн декхарийла яра хьакъехьара. Из бахьан долаш дукхха моттигаш нийслу дІадув лаьтташ кІезига хьувкъам луш йолча культураша дІалоацаш, хІаьта хьувкъам дукхагІа луш, боахама экономически гІойленагІа йоза культураш — юкъера йоахаш. Колхознийн совхознийн инициатива мамогга хьаллаца, Іилманен хьалха латтача практикаен карагІдаьннараш юкъехкахьара царна новкъостал де дезача а цу тайпара производствена интенсификаци еча царна гІо де дезача а метте, цхьабола кулгалхой яьсса администрировани яра, команда телара наькъа тІа утташ моттигаш кІезига яц.

ЦІенхаштара кхоачамбоацараш хулийт юртбоахама продукци пачхьалкхена эцара планировани еча. Колхозаштеи совхозаштеи пачхьалкхеига продукташ йохкара планаш уттаеча хана массаза а лоархІам бац боахама производственни лосталма, цун специализаце. ГІулакх цу тайпара леладаро производства довш дар совдаларга а вуг, цу хьалашка тар ма лу дукхагІа дарегІа продукци йоалалургйолаш дола доакъош дегІаккхувлара новкъостал а дац.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советон лоархІ, эттара чІоагІагІа юрта боахам айбергболча лоархІамегІарча хьалех цаІ колхозахойн совхозий болхлойн инициатива дегІайоалаелта, интенсификаце ларда тІа производство дІахо айярца цар хьашт дукхагІа хулийтилга, кхоачамехи торонехи пайда эцара, хІара боахама хьаьдача хьалашка хьежжа юрта боахам дикагІа лелабертбола способаш лахара кулгалхойн специалистийн лоархІамн бехктоккхами чІоагІбелга.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советон соцам бу:

1. Юрта боахам дегІабоалабара зеннера, новкъарле ец хиларах тарра харцахьа лоархІийла шаблонни планировани яра, хоатташ боацаш лакхера Іо колхозаштеи совхозаштеи дІадувча лаьттай боарамех, кар структурех, доахана боарамех, кхыча производственни хьокхамех задонеш уттаяра практика. Пачхьалкхен плано чІоагІъярашкера дІайиккхача, колхозаштеи совхозаштеи моалегІа тайпа а хьокхамашта производственни задонеш уттаебокъо ма луйла моттигерча партийни, советски, юртбоахама органашта.

Союзни республикий Компартей ЦК-ашта, парте, крайкомашта, обкомашта, республикай Министрий Советашта, крайисполкомашта, облисполкомашта тІадулладда производствана планировани яра йола колхознийн совхознийн бокъонаш телхаеш болча наха чІоагІа партийни пачхьалкхени бехк белга. Бокъоеш цу тайпара толлаяр бахьан долаш хинна материальни зе юхаметтаоттаве деза боахамаш зе хургдолча наькъа тІа даьхача наьха чотах.

2. Оттадолаа, культурай тайпаш, дІадувча лаьттай боарамеш, хьайбай дукхал-кІезигал, юртбоахама балхаш кхоачамдара ханаш, Іилма карагІдаьннарашн хьалха латта практикен юкъехкахьера чакхйоаха агротехнически зоотехнически приемаш а мероприятеш а моттигерча хьалашка хьежжа духхьал колхозашкен совхозашкен цар кулгалхошкен специалистоашкен колхозхойн совхозий болхлойн цу гІулакха шерра юкъе а озаш белгалье еза хилар.

3. Партийни, советски, юртбоахама органаш декхарийла йойла юрта боахам дегІабоалабара планаш оттаеча хана КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советон 1955 шера 9 марта «Юрта боахама планировани яра практика хувцара хьакъехьа» баьча Соцамо якар диэза кхоачашдеш хила.

Колхозаштеи совхозаштеи ала еза алкха юртбоахама продукци эцара йола пачхьалкхен план, хІаьта производствана еш йола планировани колхозашеи совхозашеи шоаш е еза, юртбоахама продуктащ эцара йола пачхьалкхен план кхоачашъелга Іалашдаьнад дарг ца хилара лоархІам а беш, юртбоахама культураш дІаэргйолча лаьтташтеи хьайбай боахам дегІабоалабаран план оттаелга колхозой совхозой шоаш деш да оттабаьча производства боарамга хьежжа а лаьттах пайда дикагІа эцара лоархІам беш а.

Нагахьа санна дІадувча лаьтташта, хьувкъамашта, хьайбай боахам дегІабоалабара хьокхамашта планировани еча хана колхоза, совхоза кулгалхоштеи производственни управлене кулгалхоштеи хетар віашка ца доагІаш хуле, тІеххьара дош алга колхоза правленена, совхоза директора тІадус. Лаккхера какъехка мегаргьяц культураш дІаера планаш. Нагахьа санна тІеххьара дош алга производственни управленена тІадусе, тІаккха лаьттах пайда нийса эцара, юртбоахама продукташ яхарен пачхьалкхенга йоккарен планаш кхоачашъяра хьалхара колхознии совхознии кхиэрай бехктоккхам байбу.

ДІаьннарг лоархІийла 1955 шера 9 марта КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советон «Юрта боахама еча планироване практика хувцара хьакъехьа» баьча Соцамча, колхозашка хІара культура дІаера планашца а юрта боахам дегІабоалабара планашка а хьежеи колхозашца барт віашка ца боагІаш хилча уж планаш цІаькха иха а хьажара царга юхателен райисполкомашта бокъо луш йола пхелагІа пункт.

4. Производствана планировани еча хана колхозаши совхозаши декхарийла а цу боахача хьалдача хьалашка дІадодар эггара кІезигагІа а долаш продукци эггара дукхагІа йоаккхилга Іалашдеш, къахьегамах хьахур дукхагІа кулаш, Іилмана карагІдаьннарехи хьалха латтача практикахи пайда дикагІа эцалуш, интенсификаце новкъа гІолла боахам бега йиш хулийташ йола культураш кхее а доахана тайпаши фунашн доладе а.

5. Союзни республикий Министрий Советаш, областией, краевой, партийни, советски, юртбоахама органаш, производственни колхозно-совхозни управленеш декхарийла йойла 1964—1965 шерашка Іалашеи экономически хьалашка хьежжа эггара дукхагІа пайда лургбола производстве доакъош чутардегрдолча тайпара хІара колхозан совхозан специализаци яра болх чакхбаккха. Боахама специализаци яра хоставдаш оттаболба хІара колхозаи совхозаи кулгалхошца, специалистащца, активаца цхьана.

ХІара боахама къаьст-къаьста лоархІам беш хилча, Іалашдаьза хергдац ерригача областе, крае, республике масса тайпа товарни продукташ дукхагІа йоахилгеи пачхьалкхен закупкай план кхоачашъелгеи.

6. ХІара боахама производствона планаца дикагІа віаштІехьъяккхар духьа СССР Госпланон союзни республикий Министрий Советашеи Іалашаолла 1966—1970 шерий бІарчача пхе шера мехка зонашка, областашка, производственни управленешка гІолла, колхозашка, совхозашка гІолла юртбоахама продукташ эцара йола планови заданеш, производства специализацей концентрацен лоархІам а беш, экономически нийсагІа йолча тайпара дІаекъалга.

Юртбоахама продукташ пачхьалкхенга йохкара йола планови заданеш колхозаштеи совхозаштеи шоаш оттаеча хана, производственни колхозно-совхозни управленеша, закупкай план кхоачашъяра чакхйоахача мероприятешта нийса, иштта лоархІам болба кІоарга специализаци яра ларда тІа хІара боахама экономика дІахо дегІаяра хьаштий, шей торонийи чотах боахам шерра дегІабоагІилга, боахам дегІабара лоархІамегІара хьал хиларах тарра, хьайгача къия хьахинначунца болхлой материальни бехам хургбола принципаш бокъонца чакхйоакхилга Іалашдара хилаза яргйоаца производственни фондаш колхозашкен совхозашкен хьахилара.

7. КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советон лоархІ, колхозий, совхозий, производственни колхозно-совхозни управленей балха беш бола мах пачхьалкхенга продукци йоххара план кхоачашъяра результаташка хьежжа бе беза Іеш, эггара хьалха боахама производственни гІулакхий итогашка хьежжа бе безаш хилар — продукташ мел, фу мьлхах хьаьхай, производства боарам мел лаккхбеннаб, малагІа хьалаши торонаши кийчъяьй дІахо ца дегІабоалабара. Специализаци тайп-тайпара йолча боахамаша яьккхача продукце боарама мах боахама лостамга хьежжа долча хьоккамий лоархІам а беш бе беза.

8. КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советон партийни, советски, юртбоахама органий, юртбоахама Іилма-тохкама учрежденей уйла тІаерзаю Іилманен хьалха латтача практиканен карагІдаьннараш производствана юкъе дукхагІа кхаьхавае дарг ца хилара. Прогрессивни приемаши методаши лаьтта леладаран хьайбаш леладаран юкъехухьилга чакхдаха деза царна чІоагІа пропаганда яра наькъаца, администрированнии шаблонни йоацаш, тохкамбанза, пайдана меттел ве де тарлуш йоле Іилма рекомендацеш боахамашта кач ца еххеш. Агрономически зоотехнически приемаш а методаш а юкъехкахьара гІулакха хьадда дола дош духхьал колхозашкен совхозашкен болх беш болча агрономашкен зоотехникашкен хила деза.

* * *

КПСС ЦК-аи СССР Министрий Совета чІоагІа дог тийша я планировани дІаштІехьъяккхара юкъе, юртбоахама производствана кулгалдара юкъе долаш дола кхоачамбоацараш партийни, советски, юртбоахама органаша сихха дІадоахаргхилярах, колхознйн совхознйн кулгалхой, специалистий, юрташкарча берригача къахьегамхой творчески инициатива юрта боахам чІоагІа айбергбола сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдара тІаерзаир духьа динаа дарг мел доацар дергхиларах.

КПСС Центральни Комитет

СССР Министрий Совет

Партийни вахар

ПАРТЕ МУГIАРАШ ЦIЕНА ХИЛИЙТАРА

Парте мугIараш дегIаахарен цуй состав тоаярен дешаш хила а хиннад да а да парте кертте́ра уьйла тIайохийташ дола дешаш. Из кхета а дош кхерда нах парте хьачуэцара гIулакх чIоагIа теркам тIабахийта леладу вай республика партийни организацейна. КПСС XXII-гIа съезд хиначул тIехьагIа чIоагIа дегIа а енай чIоагI а енай областной партийни организаци. Парте хьайицараша юкъе дукхагIбараш боллойи колхозхойи ба.

КПСС мугIараш дика хилийтара дикахий бахаш лаьд Грозненски производственни управлене партийни комитета. Парте хьачуэцача нах юкъе дукхагIа боллойи колхозхойи хилийтара гIулакх дика дIаьду цо. Укх тIехьарча шин шера парте кандидатала хьаийбаьрех 80,5 процент боллойи колхозхойи ба цу комитете, хIаьта укх шера кьалхарча шин бетта хьаийбаьрех — 77 процент. Укх тIехьарча хана иштта дегIаленад боллой парте хьалхалга МагIалбика партийни организаце я. Производстве хьалха латтараш парте хьачуахаь теттара дика хилар промышленноста а юрта боахама а керттерча участкашка коммунистий дIахийебара, иштара цар вIахац чIоагIьяра.

Парте хьаэца нах хьаяфтара а хьоача коммунистий кхетам лакхбара а болх тоабара бокхача лоархIаме я партийни комитеташка вIашагIъекха парте нах хьачуэцарен коммунистий персональни гIулакхашка хьажарен штате йоаца комиссеш. Саг парте хьаэцара дош комитета бюрона хьалхарка отталалехьа парте кьачуэвагIачуца бокъенна беседа ю, из лертIа воаз цу комиссеша.

Шеко йоацаш доккхий болхаш йохь парте мугIараш нийса дегIадолабара кхекъена. Цхьабакъда, иж кIайо а цахIаш тоала дева партийни организацей составаш дикагIа хилийтара гIулакх. Хьалха латта боллойи колхозхойи парте дукхагIа хьаийбенга доагIача бесса лертIа лелаьац дукхача партийни комитеташои юкъьацарча парторганизацейшои. Парте хьаийберей ахаш гаргга бараш гIулайхера нах ба, хIаьта царех дукхагIбараш производства айла бусам болаш а бац. Цул совгIа, боллой чотах бесса дегIаух промышленни партийни организацеш. Масала, Старопромысловски районе 1963-ча шера КПСС хьаийцаб 71 процент боллой, хIаьта воаьна — 56 процент. КПСС кандидаташ хьаийбар цу тайпара воал латт Ленински, Октябрьски районий партийни организацешка а. КПСС мугIараш дикагIбарий чотах дегIакхувлара гIулакх партийни комитеташа тесса лелабарца мара дашха йиш йолош дац из гIулакх.

Дицдалийта йиш йолаш дац керда нах хьачу ца боагIаш хилча партийни организацей болх тоалург ца хилар, халкъа боахама керттерча долкъошка болх беш болча наха юкъе — коммунистий удельни доаал лIешаглургхилар.

ГIишлоштъеча организацешка къаьстта лIеаига ба коммунисташ. Масала, «Чечингсельстрой» треста гIишлой-монтажни управлене болхлоех 2 процент гаргга мара бац коммунисташ, лIаьта республика потребсоюза гIишлой-монтажни управлене — 2,5 процент.

ДикагIбола еврхой, кьайбаш волдераш парте хьачуийбера гIулакх геттара эсала леладу республика духхача юрта боахамий партийни организацешка а. ДIадахача шера вефргаш а 24 болхло мара КПСС кандидаталла хьаийцавац Урус-Мартана производственни управлене партийни комитета, хIаьта гIулакхера нах — кхоаза гаргга дукхагIа. Цхьайола колхозий партийни организацеш цхьаьнкха хIама хувца ца луш латт. ДукхагIча даькъе 5 коммунист мара воаш хул лоамаи колхозаш, партийни организацеш эсала дегIаух цига. Цулухьа иккьарa боахам дегIабара лертIа тIахьожам а лоттабац цар.

ХIанз, КПСС беррига советски наьха парти а хинна дIаэттача хана заявлени хьа мел енараш парте хьаэца мегаргба яха уйла йолаш ба цхьабола кулгалхой. Из харцахьара уйла я. Шийи мугIарашка нойкъа мел водар хьачу эцаш цIаккха а хинпаьц парти. Шийи мугIарашта юкъе эгIара дикагIбараш, деналa долашагIа бараш, коммунизмала мутIахьа бараш чуура ю, шо кхоачамдеча тIулакхий, хьалхашка латтача деккарий лоархIам а беш.

ХIанз вай моkи коммунизма материально-технически база хьалхара деккар кхоачашдеш болча хана, хьалхарча юкъаге из материальни рузкъа хьекхоллаш бола боллойи колхозхойи чуувы парте шийи мугIарашка. Вай хана чIоагIа лоархIаме да мехкадьттахой, химически промышленноста боллой, гIишлошой махулла дукхагIа парте хьаийбар. Къаьстта теркам тIабахийта беза хьалха латтача боллойи колхозхойи чотах колхозийи совхозийи партийни организацеш дегIайоаллара.

Цуьнца цIаьана тIоагIа лакхбе беза парте нах хьаийбара бокъонаш телаярак бола партийни организацей бехктокхам. Иштта хьа-дена дова царгарa парте керда хьачуэвагIараш идейно-политически кхетам лакхе болаш хилар. Новкъа даlе а йайцига хIанз а тIехьа юкъе-юкъе йолаш я парте бахa заявлени хьаьина болча наьха гIулакхашкен политически наькъашкен хьажа а ца кьожаш парте хила ца боагIаш бараш партийни комитетанаш юкъьацарча партийни организацешкен хьаийбеш йола фактaш.

Цу гIулакхa доккхий гIалаташ дуьлийт Наьсарен промышленнопроизводственни юрта боахама парткомаша. Парте нах хьаийбара документаш во кийчлу, айташ тIе тайпан пIераш нийса дIаязъна, хIаьта цхьайолатрафаш хIама дIаца язден а ют. Парте саг хьаэца волаш витара бехьенаш долча бесса дIаязде дезача метта «Парте хьаэцара сабар долда» «гIулакх тIехьа доакхалда», иштта кхийраш саьна йола корта боаца решенаш ю.

Рекомендацеш ялара гIулакха КПСС устав телхадеш моттигаш а хул. Дика ховш ма дий рекомендаци луш вола парте член кхаь шерал лохехьа партийни стаж йолаш хила йиш йоацилга. Парте Ленински райкома организационни отдела болхлошта цох уставо дIадехар дицденнад хьогI? Дукха ка йоацаш нов. Кулигин парте кандидаталла хьаэцара «Красный молот» завода парторганизаце решени чIоагIдир парте райкома бюрое, цхьа рекомендаци нийса йоацаше а. Хила езаш йола партийни стаж йолаш вецар рекомендаци еннар.

МоллагIа саг парте хьаэцарах кхоачам болаш дац гIулакх. Цунах бокъонца вола парте член, гIула-кха хьалха латтаргвар хьаве везa. Дукхахча партийни организацешa цахаддаш болх бу парте хьачу ухача кердача нахаца, производстве шоай моттигаш хьалацара къоначa коммунисташта новкъостал ду, уж политически дегIабахкара а гIо ду.

Цхьабакъда, массанахьа а иштта дика латтац гIулакхаш. ЦхьоалагIча марта 2419 парте член кандидат вар республике, царех 500 стаж тIехъьнна а волаш. Кандидатацца лертIа болх бац Урус-Мартана, Шелковски, Гудермеса районашка, 25—30 процент кандидаташ стаж тIехъьнна ба цига.

Парте членалла хьачуэца, хаьтIакхаьчача кандидатий уйла ца еш моттигаш кIезига хилац. ИIаьххача хана юккьанцарча партийни организацей парте нах хьачуэцара решенешка хьежац, ца эшаш дола бахьенаш а доалаш тIехьатетт из гIулакх. ТIаццха наьъва 20—30 деле хьагул а дийна уж цу сахьате парте хьачуийце чекхдоах райкомийн парткомийн бюроша, парте хьачуэвоагIар бокъонца фу саг ва хьажа а ца хьожаш. Парте хьаийцачул тIехьагIа 10 ди тIех ца доалийташ дIадала деза партийни документаш тIехьадуьлийт Шаьла, Наьсарен, Урус-Мартана юртий парткомаша. Нийсса ахаш партийни билеташа кандидатски карточкаши халинхьа дIа ца луш тIехьадуьлийт цар. ХIаьта уж дIа ца луш кхаь беттага кхоачадеш а моттигаш хул цкъаза. Дукхача партийни организацешка къона коммунисташ партийни балха юкъеозац, цхьаккха партийни поручени кхоачаш ца еш йIаьхха ха дIаухийт цар.

Парте мугIараш дегIадахкаро бокъонца хьахьоих партийни организацей болх. Парте хьачуэца дикагIбараш хьахаржар — партийни организацей беррига организаторски политически болх лакхача боараме айбелга да. Нехацара болх тоабе, шоашта гонахьарча парте боацарий актив вIашагIболла, бокъонца бола хьалхе долараш а хинна коммунисташ дIаоттаргбола гIулакх вIаштIехьадаккха деккарийла я партийни организацеш.

В. БАЛЯСНИКОВ,
КПСС обкома сектора заведующи.

ХИМЕНА БЕДАЛ

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш кхоачашъяра къахьегама доккхий деккараш дa йохе-гIалгIай мехкадьттадоштa кьалхашка латтараш. Уж деккараш кхоачашдара нийса хьийрaр кхо цa дош хьахьегаш ба уж.

Химически продукташ хьаоче Iалальеш мехкадьттах хьакъестачен газах дикагIа пайда эцар чIоагIа лоархIаме гIулакх да. Газах дика пайда эц нцохимикаташ, ьроасий, пластически массаш, кхийола бокъхе мах бола продукташ хьаэца. Вай республике мехкадьттах хьакъестача газах пайда эцар укх тIехьарча шерашка 6-ча лакхденнад. Цох пайда эцар нахьа лакхдена дале а, цох хIанз эца пайда 60 — 62 процент мара бац. Вож юхейиса газ йоагаю. Вай республике ХIанзалца хьа доагора метта мара пайда эцаш хинавац газах. Иттъ-пхийтта процент мара газобензинови заводашка дIайохийташ хинвац из. Цу заводашкара газобензин бедала хьисаие мехкадьтте чалхлоахкача заводашка, хIаьта екъа газ доагора лаьрхIа дIаухийт.

Химически промышленноста бедали дарегIа доагори хиларга хьежжа мехкадьттах хьакъестача газах дикагIа пайда эцара доккхий деккараш хьалхашка латт Нохч-ГIалгIай мехкадьттахоштен газ йоаккхараштен. Лакхарча мелашкара дукхагIа мехкадьтта даккхара чотах 1965-ча шера йоаккха газ 48 процентн, хIаьта 1970-ча шера йоаккха газ 92 процентн дукхагIа хургья 1963-ча шера яьккхачул.

Газах бизза пайда эцара укх шера хьалхъяккха лорхI Вознесенски-Грозный яха магистральни газопровод Карабулакара газобензинови заводи. ХIанзалца хьа МагIалбик-Вознесенскера, Iаьла-Юртара доаккхача мехкадьттах хьакъестача газах 35 — 40 процент мара пайда ийцабац, хIаьта газопровод хьалийча 70-75 процент пайда эцаргба цох, цул совгIа город Грознена а деппен буси бIаь эзараш кубометраш газ лургья.

Укх шера Карабулакски газобензинови завод болх бе дIадолаелча эр шу дIаалехьа Грозненски химически комбината итташ эзараш тоннаш бедал лургья цо. Карабулаке, Ачалкхе, Заманкуле алах газ йоагийтаргйоацаш гIулакх хургда цох. Кхачаи бедалах кийчъеча цхьан тоннага дIадодар дукха дукхагIа да газах хьаечунта дIайодачуя. «Грознефть» объединене мехкадьттахошен газ йоаккхарашен дукха балхаш даьд чурча резервех бизза пайда эцара. Чурча резервай чотах укх тIехьарча пхе шера йилла газопровод 70 километр я, цу гIулакхо торо кийлатай 1,2 миллиард кубически метр газах пайда эца.

В. ФИЛИППОВ,
«Грознефть» объединене инженер.

ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЕРГЬЯ

Грозненски мехкадьтта чакхдоахача завода технологий тIахьехам хьал а лоацаш, семилетка яллагIча шера керда деккараш тIаийцар «Чечингсельстрой» треста аьшкабетона изделеш арахецача завода коллективо. Химически промышленность чехкача темпашца дегIайоаллара шоаш арахеца продукци чIоагIа эшаш хилар кхета а деш укх шера пачхьалкхен план 25 декабре кхоачашъе, цхьа процент балха бесарле дегIайоалае, материалаш кхоярца итташ эзараш сомаш кхоаде лаьрхIар завода болхлоша. Дош чIоагIа долаш болча цар тIехкхоачашйир январь бетта план, лаьрхIачул бархI процент дукхагIа арахийцар завода керттера наделеi—аьшкабетонах яь хIамаш.

КПСС ЦК февральски Пленума сийна керда деккараш тIа а ийца къахьегама темпаш кхы а чIоагIагIа лаккхйир завода коллективо дIахо йодача хана. 118 процент кхоачашйир февраль бетта пачхьалкхен план. 12 процент дегIадоаладир химически промышленность хьалъеча бокхача лоархIаме йола аьшкабетонии изделеш арахецилга. Ер шу доладелчахьа 6 процент дегIайоалабай къахьегама оасарле.

Уж къахьегама толамаш доахаш кьаржача ахьа хьаллара моттиг ьаккхар йоь. Лемешко начальник волча аьшкабетонии изделей цеха коллективо. Февраль бетта план 119,4 процент кхоачаш а яь март бетта 15 дийнахьа а уж темпаш лох ца йолийташ къахьийгад цо. Иштта къахьегама оасарле 108 процент кхоачашъе, материалаш кхоярца бIаьш сомаш кийла вIаштIехьдаьккар цу дика болхлой.

— Механизмашка лертIа болх байтар, коллективана юкъе цахаддаш политико-массови болх бар да уж толамаш дахара бахьан. Иштта доккха бекат доалаш гIулакхаш да хIара бригада, смена кхоана бе бозача балха нарядаш цар кулгалхошка тахан саррахьа дIаккхачийтар, аьшкабетонии изделеш хьакра хиланза аргIоаш йола апаловкаш шийи хан-хана цхьа кийчьяр, кхидераш. ХIаьта, хIара бутт хIаболалуча хана беррига болхлошца цхьана вIашагI а кхийте чакхбоалача бетта итогаш хьахулача бетта деккараши дуьй цар. Цулухьа коллектива хIара член шийи де дазар бокъонца доваш хул. Цул совгIа хIора 10 дийнахьа баьча балкий итогаш ю бригадашка, сменашка.

План тIехкхоачашъяра доккха новкъостал хул цехера дукха болхлой политически экономи КПСС истореи кружокашка дешаш хиларех а. Укхаза, пропагандисташа ин. Осиповеи Сидоровеи завода, дола деккарашца дика йоаш ю занятеш. Производстве хьалха латтараша шоай балха опыт юц дукхагIча хана кружокашка хулача занятешка. Иштта цар гучайоаккх производства къахьегама оасарле лакхъяра торонаш кхоачамбоацараши, уж дIадахара ле деварaш балгалдоах. Цулухьа, дIабахача шин бетта къахьегама оасарле лакхъярах заводе хьалхара моттиг яьккхар цеха коллективо. Укхаза планаца нийсдича 8 процент гаргга дегIаенай къахьегама оасарле.

Март бетта йлан 6 ди хьалха кхоачашъяра шоай беррига низ тIабаннийта къахьегаш ба хIанз цеха болхлой. Цу гIулакха дикагIа къахьегарех ба Кулик Ивана кулгалдеча бетонщикий бригада членаш Албастова Ванета, Цафриниец Мария, Азимов Тамир, кхыбараш. Сменах йола валанаш 130—140 процент кхоачашъю цар.

М. ТУМГАЕВ.

КОНСЕРВАШ ПЛАНАЛ СОВГIА

Укх деношка Самашкински станицера Ташкенте, Омске, Казане, Уфе дIаяьккхийтар 4 вагой помидорий хий, джем, повидло, марнинованнй кабуц. Из а Самашкински консервийи завода продукци.

ЦхьоалагIча Майна еийлеца дакъа яхара шерра социалистически ах доаржанна коллективо хьалхарча квартала план ханал хьалха кхоачашийр. 20-ча марта квартала планал совгIа 9 эзар банка продукци арахийцар цо. Завода коллективашта юкъе хьалхара моттиг яьккхачарех а совгIа консерваш еча цеха коллектив. Планал совгIа арахийцай 124 эзар консервий банкаш.

Маринованни хьонк арахецаргболаш болх вIаштIехьаьаккхаб консерв шпинаша. ХIаналехьа 20 эзар банка хьонк кийчбаьб цар.

Укх шера Самашкински консервни завода коллективо социалистически боьца дварийи консервий 4 миллион гаргга банка арахецаргья, хIаьта джемех сомех доаккхача хинен банкаш дIадахача шерарчул 6 бIаь эзар банка дукхагIа хургья укх шера.

К. ВИНИНК.

СССР БIАРЧЧА ЦХЬА ЭНЕРГЕТИЧЕСКИ СИСТЕМА

Пётр НЕПОРОЖНИЙ
энергетикаеи электрификацеи йолча Пачхьалкхен производственни комитета председатель. СССР министр

Советски Союза бIарчча цхьа энергетически система хьаю энерги зехьа ца йойтар а дIаоттаьача мощноста хIара киловаттах пайда дикагIа эцар а духьа. Из къаьстта а бокхача лоархIаме да малхбузехьарчен малхбоалехьарчен районашта юкъера ха бархI сахьат совгIа тIехьен хьалхен лелача вай мехка. Москве балха ди дIадоладенначa хана — Владивостоке бийса хул. хIаьта питара электростанцеш бизза низ тIабахийте болх беш а хилац. ХIаьта цу хана бIаь миллион совгIа нах бахача а промышленноста доккхагIа дола дакъа чутардаьча а мехка центре — энерги тоъац.

ДегIаухаш латтача эза-йоккхача, яйгача, къаьстта а химически промышленноста доакъоша дIадех предприятей энергетически кийчон боврам тIа-тIа дукхагIа лакхбелга, электроэнерги дукхагIа йоахилга.

МалагIча наькъаца хьаеш а лакха вольт йола бIарча цхьа энергетически система? ХIанз СССР-е болх беш 90 гаргга районни энергетически объединени я. Пайда ийца энерги 1963 шера 412 миллиард киловатт-сахьат а 1962 шерацa нийсйича 12 процент дукхагIа а хилар. 1963 шера болх бе йолаялийтай Iалальмате дукха керда электростанцеш, царр массане а низ 10 миллион киловаттал тIех ба — вешта аьлча, Америка ВIашагIкхийттача Штаташа хIера шера керда хьаболлаболийтар миссел. Шийи проектни низага — 3,6 миллион киловаттага кхаьчай Братски гидроэлектростанци, хьалъаьй йоккхий тепловой станцеш; Iенара закритически параметраш лаьрхIа Черепетски Приднепровски ГРЭС-ашка болх беш а хIераяр 300 эзар киловатт йола йоккхий блокаш. Цо лохду дIадодеча доагора удельни дозал, хIаьта цунга хьежжа лохбу электроэнерги яккхарга дIабода мах.

Электропередачай лакхача вольтера линеш Волга тIарча гидростанцешкара Москве, Урале, Донбассе кхаччалца болх бе йолаялийтаро йиш хилийтай Советски Союза Европейски даькъе тIа бIарчча цхьа энергетически система вIашагIйолла. Цун низ — 5 миллион киловатт. Цу системе болх беш я дунен тIа эггара низ болашагIа йола. 800 эзар вольт напряжени а йолаш йола постоянни тока линш. Цу лине тIа тохкам баьчул тIехьагIа гучадаьннарба йиш хилийтар кхы а йоккхагIа йола электромагистралаш хьалъе проект оттайра лоархIамаш да. Энерги йоккхий запасаш гьийна дIаяхийта йиш мичай постоянни токаца мара; переменни токо йиш хулийтаргьяц системага тоашаме а кхом болаш а болх бе.

2300 километр дIаьхача, 1 миллион 400 эзара вольт напряжени а йолаш болх беш болча постоянни тока цу тайпарча линеех цхьанне Урал дIахоттаргья дукха ха йоацаш йистейннача СибарегIарча бIарччача цхьан энергетически системах. СибарегIен энергосистемаца а цхи бIаь километр дIаьха лини, Братска ГЭС — Иркутск — Красноярск — Кузбасс, хIаьта цо дукхагIа а торо хилийтар уж районаш электрически низаца дикагIа Iалашъе. Укх гаргарча шерашка СибарегIен энергосистемах дIакхетаргья 2 миллион 400 эзара киловатт низ болча Ермаковска ГРЭС-агара а хьалъе лаьрхIача Экибастузски электростанцешкара а болх беш хургйола Казахстана энергосистема.

1965 шера СССР Европейски энергетически системах дIакхетаргья КъилбаседА-Малхбузен, Къилбаседа Кавказа, Малхбузен - Украински энергосистемаш. Цунах пайда эцаргбола электроэнерги ерригa а дIалаьрхIача шера 300 миллион киловатт-сахьат гаргга хургья.

ХIана вIашагIлетта яьнна Грузи, Армени, Азербайджан юкъайоагIаш йола Закавказски энергетически система. Иркутски ГЭС болa бе йолаялийтарца Закавказски энергосистема Европейскийчох дIакхетаргья.

Укх гаргарча шерашка 2 миллион 700 эзара киловатт йола Нурекски гидроэлектростанци а Ташкентера йоккха тепловой станци а вIашагIъовзарца хьаь ярга 1970 шера постоянни тока линеца СССР Европейски даькъах дIахоттаргйола Средни Азе бIарчча цхьа лакхача вольтерa сеть.

Iалама ресурсай запасаш, цIена бакъ а долаш, кхоачалургйоацаш я вай. Алхха СибарегIарча хиний гидронизо дукхача шерашка кхоачамбергба вай мехка. Енисей тIа хIанз хьалйоа латт 6 миллион киловатт низ бола Красноярски ГЭС а кхьйола станцеш а. Укх гаргарча итт шера Лена яхача хи тIа хьалйоргья 20 миллион киловатт йола гидроэлектростанци.

1970 шера мехка йоаккхаш йола ерригa электроэнерги 900 миллиард — 1 триллион киловатт-сахьатал кIеззигагIа йоацаш хургья.

1971 шу хьатIакхачалехьа хьалъянь лакха лаьрхIад Дальневосточни энергетически кольцо а ерригача-Советски Союза бIарчча цхьа энергетически система а. 12 эзар километр гаьнача моттига энерги тыла йиш я йайга. Централизованни энерги теръя 95 процент совгIа болча городашка бахача нахан 85 процент гаргга болча юрташка бахача нахан, хIаьта цу гIулакхо йиш хулийтаргья кхом боацаш йола дукха пайги электростанцеш хIоаитае. 88 эзар вольтал чIоагIагIа напряжени йолча электрически сетий дIаяхал 640 эзар километрга дIакхоачаргья.

СССР бIарчча цхьа энергетически система цу тIехь йистеьнна хургьяц. 1963 шерехье а цунах дIакхийттай «Машар» яьхна символически цIи йола система а хинна вIашагIкхийтта йола цхьадолча Европейски мехкий электропередачай лини. Цун Диспетчерски центр Праге я. Цу системе яьттув дукхагIа хулийт Польша, Венгре, Чехословаке, Болгаре, Румыне, СССР Малхбузехьарча областий промышленни районаш энергеца Iалашъяра. Советски специалисташе дакъа а доацаш гидроэлектростанцеш хьалъергья Дунай тIа, хIаьта цу гIулакхо электроэнерги ейна ца Iеш, дика аттача доаккхаргда Европе доккхагIчарех долча цу хи тIа кемаш лелалга.

Лакхача вольтерча сетех уж массеача масштабашка йоккхий энергетически системаш а еш вIашагIкхетталургьяц сага новкъостал доацаш электронни потокаш гаьнарча моттигацка дIаккхачийта низ кхоачац йолча автоматически устройствашца уж чIоагIа кийчьячул тIехьагIа мара. Автоматически пульт — системана тIахьожам лоаттабу центр — юкъаенна хургья мехка кьача энергосистемай штабашка. ТIаккха СССР энергетически системана тIахьожам лоаттабеча приборех сага кулг хьокхадала дезаргдац.

(АПН).

Кхоане гаргакхувлараш

ДИКА БОЛХЛО

Дика балха хьокхакаш дахарах Сунженски производственни управлене цIи лехьа а ЦIена Эекара цIерахча колхоза кoе тIара бахкаараш леладу Пархомина Валентина Ильинична. Пхи шу да цо ферме болх бу. Шерра-шера доккхий къахьегама толамаш доах опыт йолча болхло, тIехкхоачаццу тIаийца социалистически деккараш. Масала, плана хIара котамгара 110 фуъ гулде лерча цо 156,5 фуъ гулдаьц соалга. ХIаьта план дукха тIехкхоачий а шу пачхьалкхена 458000 фуъ дIаделир ферма коллективо.

Фермерча къонача болхлошта чIоагIа новкъостал ду Валентина Ильиничнас. Массахана дег тIара раьза а йолаш дIаховаийт цо шийи шерашка Iомаь йолла опыт. Низ кхобац ферма болх тоабара. Сахулаш йоагIа балха. Шийи цIен дела сийга кхоачар хилийта дIаьттай цуьнац оалхаьзарий ферма коллектива.

В. Пархомина укх шера тIаийца социалистически деккараш соалхарчул а доккхагIа да. «ХIара котамгара 160 фуъ гулде хий дIакхоачаргба ас, йоах цо, хIана вьчеэшаш дола хьалаш дика вIаштIехьдаьнад ферме.

ЭттIадаь хIе, мукъ хьакхIаш, ахмдола ялат тесе котамашта. Цо дIалоац деррига ва лакъарах 75—80 процент. Кхоачамбоалаш а царца организмана чIоагIагIа эша белок. Дукха а витаминаш соалица, лоцериаца, кхьча бацанца. Цу тайпара доакъарaш ла юкъе ца йолийташ тесе котамашта. Даим хуьйт оалхазаранта хий, туп, кагий тIол шие дола гIум, кхидараш а.

ХIанз кхоабаш 1400 нана котам я ферме. Шу, цхьа шу ах шу мара даланза, итара дикагIа фуъ ду уж йолаш я уж. ХIаьта эр шу чакхдоалаш дуьха дIачулургья царех дукхагIбараш, нана котамашта лаьрхIа дутаргда дикагIа дола жужакаш. Кестта инкубаторера хьайнейргья кIорнгаш. Уж дика кхаби а, 95 — 96 процент хьалкхое а лаьрхIад ферма болхлоша. ХIаьта планах гулде дезар 420000 фуъ мара доацача 600000 гаргга фуъ гулде айна социалистически деккараш тIаийцад цар.

Ам. ПЛИЕВ.

Хьинар дола каменщик

Шийи 17 шу даьча дена гIишлош еча болх беш ва Ермоленко Федор Алексеевич. 1932-ча шера Ленинграде гIишлой школа а яьккха, цу городе гIишлош еча болх бе волавелар из. Сийлахь-боккха тIом болча хана йохаь хиннa Ленинград юха хьалдеча 14 шера гIишлошхой мастер волаш болх бир цо. Ермоленко 1958-ча шера дена 20 а йолаш гIишлой - монтажни управлене каменщикалла болх беш ва из. Цу хана цуй хьакъегама цийнна тIа шеко йоацаш бараш оттадир, иштта дукха сийлен грамоташ а яр цунга. Болх бе йолалушие а хьаькъхар цо ше хьинаре къахьегаргьйар.

Ше бале хьаьстта массехк бутт балалехьа доакха нах бола рационализаторски предложени балха кагьйтар цо. Цо пачхьалкхена бокхе пайда бир. Из чIоагIа лоархIама предложени хилар-ла премена 200 сом аьча делар цунга. Ер 6-гIа шу да цо СМУ-8 каменщикалла болх бу. ВIу ца хьожош, хьинаре къахьегачи каменщика дика дакъа лаьцад Чернореченски, Катаяма яхача поселкашка, Грознерча хьачи районашка гIишлош еча. Ше бола беча цу шерашка бIаьш вIаштIардаьцIенош хьалдеча хиннев из. Шийи болх цуьна дика хараx дукхача хена дола каменщикашкой бригадер волаш хьаьостIа из. Нов. Ермоленко болх беча хена дела хьалкхашка летта деккараш тIехкхоачашду цо.

Производстве хьалха наттарш ла кхирга хьаийнацIоалаваьне вошa а вова ю, нахашица сий а ду цун.

ХIанз цхьоалагIча Май сийна вахта а этта хьинаре къахьегаш я цо кулгалду каменщикий бригада. Укх шера лийна бетта план кхоачашъеча каменщикий бригадашта юкъе хьалхара моттиг яьийай цо кулгалдеча бригада. Февраль бетта план 128 процент кхоачашъяй цо. Кхы тIа а къахьегама темпаш лакхъеш я из бригада укх бетта. Болх нийса вIаштIехьа а боакхаш иштта хьинаре къахьегаш ва каменщик коммунист Ермоленко Федор.

М. СОЛОВЬЕВ,
СМУ-8 парторганизацей секретарь.

БОЛХ ВIАШТIЕХЬБАККХАРГА ХЬЕЖЖА

Массехк шу да из Наьсарен производственни управлене «Назрановский» совхозе Аьли-Юртарча отделене шурий-товарни ферма заведующи волаш болх бу. Дикъ-пхи шу хьалха воча хьай тIа ер ферма. КIезига йоаккхар шура. Шийи бола дика йоаш а дукха бIеаш а бола доираш кIезига бар. Цхьа барт боацаш бар коллектив.

Дукха къахьега дийзар ферма болх тоабера. Керттердар лоархIашта болх бира эшаш дола хьаьаш вIаштIехьадахар, фермера бола дукха бина ваа лехар. Цу даькъе дика новкъостал дир тхона республика гIоръадкхача доирка Л. Варахоевас, массехк доирка йоалаир цо.

ЛоархIамера гIулакх да хьайбаш лертIа кхаба, цуна шие шие гIулакх дIакхачийтар. Цу даькъе керттера да Iа даккхара дика кхоачам бар. Шерра-шера шортта Iалашду оаха гIожа доакъар, силос.

Болх цу тайпара вIаштIехьбаккхар бахьан долаш шура яккхара шера планаш тIехкхоачашъе торо хул тха. Масала, планах 3300 центнер шура йоаа мотте 4474 центнер шура еннай оаха бокъа. КIаьно а кхоачашъяй укх шера хьалхарча квартала шура йохара план. Шийе ер укх шера тIаийца социалистически деккараш а дика тIехкхоачашдергхилар.

Х. КОСТОЕВ,
Наьсарен производственни управлене «Назрановский» совхоза Аьли-Юртарча отделене шурий-товарни ферма заведующи.

ТІОАДАЛ ДУКХАГІА ХУРГЙОЛАШ КИЙЧДЕ ЛАЬТТАШ

Бlаьстан балхашта юкхагlа йола ха я хlинц.

Нохч-Гlалгlайчоь мохк боаллама къахьегамхоша хlинига къахьегадац хlанаьо а, бlаьстан юкъе юь культураш болх дика вlаштlехьбаккха дlайийна ахар дукъа. Ерригa республика бlарчча кхачийцача тракторашта, нокарашта, сеялкашта, культиваторашта ремонт яра хlан кхоачийтаь, кхоачам хилла дlаоттадина бlаьстан юкъе дукъа лаьтта фу.

Цхьабакъда, из болх лерггlа ца бlаьбам доло боахlамаш а да. Цу дукъе бlаьстан юкъе юь хlамаш хёнахчен лаккача агротехническа боарамех дlайийна ахар дукъа, укх гаргтарча деношка хlара колхозаш совхозаш йизза чакхбенаккха еш бlаьстан юкъе кхашка баллий дара яй йола хийцо.

Дукхача боахамашка хlанзе а дlадолiденнад кхашкара балхаш. Дукха хьеенна-шелал дlа а йина, бlаьаха эттача йlоахало дукха тlоадал йеше тарлу. Хlаьта цу хилийта йиш йолаш а дац. Цу дукхъа кхашкара балхёш дlадоладенача хьалхарча деношка а дина тlагlертта къовсам лоаттабе беза лаьттаница lояйь тlоадал хlаьан ца алийтар а цунах пайда дукагlа эцар а дукха.

Бlаьстан юкъе кхашка лаьттанце деш дола балхаш дlадоладина тlоадал соцаргара — малха бахммаргара. Малхаш дакаре дотдеш пошхъостал ду лаьттанна тlоадал соцарге, хlана аьнча lаьаиц чоlалуш шиле лаьтта хьалхачакхара хlиттlе а хlиттlе, цу юкъе гlолла lанавна урагlаух тlоадал.

Малха боашхача лаьа лаьтта тlагlоллара шавр а ду, пекша а доал. Из тlагlоллара лаьттан тlоа сийна боцалу, цхьаьакъда, из балхаи долаш доцьа ца лун латт нlоергагlара лаьттан тlоадаш.

Кlал тlоадал хилча дlайийначa хlамай иза кхоач лаьттаница хьоаналаш, удобренеш дикагlа хьесса а лакха хьуккъамаш тела а. Хоаш да, хьуккъам кхебеш йолча дlайийнача хlамашта дукха хий эшийте, цар чуоаш дола хий ээйча йикъаза цар ихебеча хьуккъамал 400 — 600-зза дезаргlа хилар. Хlаьта эшшача боараме тlоадал ца хилча, дlайийнача хlамаша лургбола хьуккъам дикка лоагагlа хул.

Бlаьстан юкъе эггара хьалха мангаш йокка доладу оахам тlетlоллера ловсара а дала, хьатlа летаргдоацача лаьмнача хийа. Сихха чакхдаха йеза уж — 2—3 дийнал тlех ца хиъе из йолийташ. Цу гlулакха чlоагlа лоархlаме да баллам ловсар мичара дола а хьежаш, из ловсара дах-дахача участкашка кхашкара балхаш дlадолакелта, деррига оахам ловсара дахарга хьежаш дагlаш хlа а ца йоаш.

Укх шера ээбь ахара плав кхоачаш ца яр балдан долаш тоьал дукха лаьттоий бlаьстан юкъе оха дезаргаш колхозий совхозий. Укхаза а, цу кlаьшка миасотта дукхагlа тlоадал соцаергйолча тайпара вlаштlехьбаккха беза болх. Цунна аьттув барба лаьтта кийса кийчдеяга вlаштlехьдаккхарга. Сиха даь дакхи деза бlаьстан юкъе деш доло оахам. Юкъ юкъе, лаьтта ловсара дах-дахачара хьадагlа а деш, да деза оахам. Предплужникаш йоахача нохарашца сеа лаьтта тlехье мала а боаккхаш.

Тlоадал соцар дукха, бlаьстан юкъе йей дезаш дола лаьттанш 3—5 сантиметр кlоарга цампадакхха деза йисхаш йола маккаш, лущильникаш, культиваторашт тевачоч е уж еце йlаьха цергаш йола деза маккаш доахаш. Из боах чакхбаккха беза бlаьсти хьа ма йылиhе а сихха а. Цул тlехьагlа массёхк да дьаьча цампадакхха лаьтта аха деза.

Бlаьстан юкъе лаьтташ оахача хана шерра пайда эца беза вlашагlхеттача лаьтта оахача агрегатех. Цу тайпарча агрегатаца лаьтта ахарца цхьана, тlагlоллара шавр а ду, гарзаш йохаю, аьха лаьтта тоlалу. Цу агрегатана хуз тlехьалийза е тlехьатесса нух, хьалхашка, тlехьашкa, шагlошца прицепаш, сьнаш дола е кхарташ йола дьик е чой, лаьтта тоlадеш йола катокаш. Из вlашагlйолла (кийчье) йеш а хlара колхози совхоза.

Бlаьстан юкъе культураш дlаера кхайна деча балхашта кийсса гlулакх де деза гурахье дlадийнача кхатаншта а. Гурахье дийнача кхатаншта дёш долча нёртёрча гlулакхаш цаl да бlаьсти хьа ма йылийта а шарна маккаш дохаф. Уж доал тlагlоллара оахам цамка а дьакха, лаьттанц тlоадал соцар, цу хана дlасано тlалодёна оасар дlадакхар дукъа. Иштта лоархlаме да бlаьсти аллариа гурахье дукха кхатаншта минеральни удобренийца подкормка яр.

Гурахье дийнача кхатанца нахаш доал ойлан лоеграденакча а лаьтта маккашта ольтlа ца летача а хила. Маккаш шорагlа е зулю йахa деза. Гурахье дийнача кхатаншта маккаш доахача нана укх тайпара гlулакхаш кхоечашде деза.

Маккаш дика деза ца тилайта мегаргьац, хlана аьнча лаьттаница тlоадал соца ца ярла лаьтта цанна во дакхарлаи совцагlа. тlагlоллара кхоара лоацадеина оахам хьахерца а деш, цунца цхьана цlар тlадаьмна ялт а хьахерцаду цуй оалаш а тlехье, хlаьта ка бальан долеш ялт чlоагlа кийлалу.

Нагахьа сайна ялт хьахерцадеш моттиг дуле, цу тайпарча участкаш тlа маккаш баккха мегаргбац. Иштта моттиг кийсъелча, церган йоаккха катокаш тоххе еза баьан тlа гlолла. Дика тlадалаьна долча кхатаншта тlагlоллара маккашта меттел ротационни цепаш тоххаде деза.

Чlоагlа лоархlаме да деррига кхашкара балхаш шоай ханнахьа а дина а чакхдахар. Хlара механизатор доккаршйла ца болх хулда бакъ ца lеш, лаьтта дика кийчде а.

М. БРИДКОВСКИЙ,

Нохч-Гlалгlай АССР заслуженни агроном.

Специалиста хьехамаш

В. ПЕРВИЦКЕ МЕТОДАХ БОЛХ БЕРГБА

КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумай решенешка хьинар айдаь къахьег Грозненски производственни управленерча «Новый быт» кхача тха колхоза механизатораша. Дика товный техника, вlашагlъекхай звенош, царна тlехьа участкаш чlоагlъяй, кхашка органически удобренеш еххай. Уж санна дола балхаш кхи а дукха дая тха колхозе.

Хьалханад lалашьяте бокхха пайда боалаш дола гlорваьннача кубански механизатора В. Первицке методах хьаникlаш кхоара гlулакх. Цу дукха цуя балха опыт дика lомаяй аз. Са звено тlа сиг чувонгlаш мара яц. Шоллагlа вар Коловицкий Владимир ва. Дага а дамиа тхоай торонашка а хьежа оаха лаьрхlад ков. Первицке методах укх шера хьежкlаш кхео. Тхоага хургьа 238 гектара тlа дlайийна хьежхlаш. Паччахьалкхен плани 28 центнер марa йоацача хlара гектара тlара 40 центнер йолаш фуалгьехача хьажкlий чуэйа аьнка доккхарий тlайийнад оаха. Из дош кхоачашде вlаштlехьдаргда, хlана аьнча цу гlулакха хьалхе а дика кийчо яй оаха. Гурахьа аьхар хьекиlаш дlахоаргйоа лаьтта. Кхайка моттигера удобренеш дlакхийхьай. Хlара гектара тlа 10—18 тонна кlеннагlа дlанадац оаха шордамиа башка кио. Лаьтто дог lабоцш пайда лац цуя шан доле деррига гlулакхаш ший-хlинакхе ца дикча. Цудукха оаха шийа хlайа ихьа центнер совгlа йолаш минеральни удобренеш тlайой.

Хlаьта дlахо йолча хана а хьуккъам лакха санна лакхбеча цу удобренех бизза пайда эргба.

Оаха хьалахlаш дlас аьнна кацастаь участок йиш декхе йиш йолаш я. Из болх а агротехнически хьехамашца дикагlа чакхбаьнахара дукха йолаш бальшинй гонвлаш lомайна. Цу хиние а дийнер оаха агрохимически кружоке а. Юха а ца укхалуш ала йиш йолаш да тхо бlаьстанна балхашта дика кийчо яй аьнна.

Цул совгlа оаха хьалхаэргьа 100 гектара тlа гидуарвдаш. Плана 12 центнер мара йоацача хlара гектара тlа 15 центнер гидуарсий кхёе дархl оаха.

Укх шера оаха кхебергйола ерригa культураш 418 гектара тlа хургья. Дика кавтаду оаха хьалхашка дагта доккхараш аьта кхоачашдухургдолаш доацига. Хlаьта уж культураш кхашра оаха теоаьо а хьалиш а долаш да.

Ерригача культурашта, уж дlае доладенача дийнахь деза тухаца йолайна, дей доле гlулакх дукхай моттигламаш ца дергда баха. Иштта болх бича вlаштlехьдаргда царга дlадедар дукха фухаха хилийта. Лерхlача беса из болх чакхбоаккхар тlа эггара лоархlамегlаре доккхар да.

В. ТАРАНОВСКИЙ,

Грозненски управленерча «Новый быт» кхача колхоза звеньевой-механизатор.

ДИКАГІЕИ ДАРЕГІЕИ ХЬАЛЪЕ ГІИШЛОШ

Дукха ха йоацаш делкъийга сьалоlача хана СМУ-9 бригадираша шоай производственни балхах лаьца беседа йир. Дикагlен материалаш кlоаигагlа дlайошийташ гlишлош хьалъяр чlоагlа лоархlаме гlулакх хилар белгалдаьккхар цар. Цу беседе штукатурши бригада бригадира Черниченко Юлес йинача предложенеш СМУ-9 цхьоалегlча участка балха дакалга хаьжа общественни комисси вlашагlйолла лаьрхlар цар. Массена раьза а хилла хьалхаьна ца гlулакх.

Димов Ивана кухгалдеча бригада шlара бетта план 150—160 процент кхоачашйора. Дикагlа йола методаш балха юкъе а кхухьаш цхха хьалдоттар цо цlенош. Цуйта хьежка болхлой алапий а лакха дар. Хlаьта а цхьадолла кхоачамбоацараш кийслора бригада балха юкъе. Технически хьехаршка къежка кийса дацар бригада болхлоша цхьадола балхаш.

Цу каменщикий цхьадолча кхоачамбоацараша штукатурщий балха чlоагlа новкъаре йора. Диэза кхоачашдайтацар хьалхашка латта доккхараш. Каменщикаша ю брак баьхьа йолеш плотникашек штукатурашек бетта план йиззабъ 100—105 процент мара кхоачашъяцар. Пенаш кийчъеча нормаш тlех 20 процент марххал боабора. Уж сана дола масалаш дукха дар. Цо хьакъекх общественни комисси вlашагlйолларр чlоагlа лоархlаме гlулакх хилар.

Из комисси вlашагlъелай. Цу юкъе декъа лоацаш ба бригадираши ахалха йетта болхлой. Гlишлош баккий дикагlа хьажарех совгlа материалаш кхоайтара а дика къахьег цар. Комисси болх бе йолаьча деяз масседакхаш лоакхьенача гlишлош еча деча балле дикал, иштта лакхьенай къахьегама оасарлa. Цу гlулакхо бокха пайда баь пачхахьалкхена.

Дlахача хана нора сапагl кера чу дlачуэттарга-даш уйла яцар каменщикаша. Кора сапагlаш кийсдеш цига дукха хьахьега деза хулар плотникаш. Брак тоаяра дукха ке йоайора. Бlаьш етта кирпичаш хьежкаш пайда боацаш йоайора иига. Цунга хьежка производствена дукха зе хулар. Хlанз кхыча тайпера лёл болх. Кора сапагl кийсса дlачуоттаргдолаш кийсду кор, лекха йолаш кирпичи. Комисси болх бе йолаьча дезо каменщикашта керталахе даваи де дезар, хlаьта плотникаша, штукатураша иштта диэза кхоачашду шоашта хьалхашка латта доккхараш. Уж санна долча масалаш белгалдаьккха хьакьекх общественни тlахьежамо дика пайда белга.

Къаьстта чlоагlа кхомбеш лелаю гlишлон материалаш. Гlишлошта чура йоаккхаш елхаза эша гипсолитоши плиташ хьайха. Дlаюхе кийса догlаш кlала еркъа ханаш хулар, а цlерта хьоаш сег а лилайдар. Хlанз машина тlера йоагlача беза помещенешка чу а йихьа, кийсъаь дlаоттаю уж.

Гlишлон материалий кхомбара дикка пайда бу бригадёй боахама расчете а. Из керда форма балха юкъейихьа шу совгlа ха я. Хlара бригадё шоай лимитни карточкаш да, цу тlа дlаяздаь я бригадо хьа мел яйца гlишлон материалаш, хlара бутт боача ханя цу карточкай йоазъостайча итогаш ю бригадо цу цхьан бетта баьча балхаш дlахача материалаш. Иштта болх вlаштlехьбаккхаро белттала хьахьокх болхлоша мел материалаш кхояй. Шу хьалха хlара гlишлон участке гуш хулар бlарчча гуваш кирпичаш, пенташ, арматура, арданх, иштта кхыйола гlишлой материалаш. Хlанз из сурт цхьаккха участке доацаш да. Йолаш хиина етта кирпичашта 20 процентагара 5 процентга кхоачаяли кlезигьенай. Дика хьаже а хьожаш мара хьаьцаш аьнкабетона изделеш, нагахьа брак йолаш плита кийсъенча из хьалхьа заводе сихха юхайоахьийт. Чlоагlа тlахьожам лоаттабу маркхал дахкьеча машинашта. Машинаца маркхал баьньа ваьа шофер из цlенбаь lобоассабича мара дlаваихейтац, цудукха бlарчча дена хьахкухьача маркхала цхьа кубометр йоаш. Иштта кхы дукхха а масалаш доалале йиш я. Материалаш кlезига йоаеш дика боахама расчет лелаечарех я Димов Ивана, Мартынов Анатоле, Черниченко Юле, Кузьминова Нинас, иштта кхычар култалду бригадаш. Гlишлон материалаш кlезиа вlезнагlа йоакра хьинаре къахьегаш ба № 9 йолча гlишлон-монтажни управлене деррига болхлой.

Ш. МАХМУДОВ,

СМУ-9 мастер.

Лоацца хоамаш

«Чералински» колхоза кхашка дийнакъ а бус а лаьтlаш тракторий таташ.

Механизатораша Табацков Викторёй Куланчин Николаёй 40 гектара тlа хёк дlа а бийна цу тlа пшениха баьккхаб.

* * *

Жа дахкаш латт «Шелковской» совхозе.

Вожкагlа волча жа lуно Сецималнетически Къахьегама Турпалхочо Эсмухамбетов Маураа кулгалдеча бригаде хьалххара ши бlаь жийно кхо бlаь итт lаьхар баьб. Дикача толамца йолаеннай жа декхара компаин.

В. ШЕВЧЕНКО.

Цалинни край. Соколовско-Сарбайски горнообогатительни комбинатa карьераша тоьаме производственни тохкамаш дёк а хьалхагlа мехкаьтта промышленносте мара ца лелаь — ВСШ-1М яха шарошечни буруь детта станокаш.

Сарбая бурощикаша керда машинаш карораяь ца lеш, дукхха конструкторски предложенеш а ешай. Масала, моттигерча рационализатораша хьаяй башна-дика дикдуьцарт, лоамал породанашта буруь тохарна кийс а йиш йола форсунки, кийса проектори конструкции хуьцаш хилийтаьхьад.

Кердача техникo йиш хилийтай буруь тохара балхашта къахьегама бесарле 2,5-зза айкъье.

Сурта тlа: Сарбайски рудникa цхьан участке дlаоттаеш латта шарошечни станок.

ТАСС фотохроника.

ХИМИКИЙ ТОЛАМАШ

Семилетна кхлагlча шера план 25-ча декабре кхоачашдаь, къахьегама бесарле 3 процент лакхъе, продукцеги дlадоаар чукхахье лакхьара чотах 600 сом кходе социалистически декхараш тlа а яйна хьинаре къахьегаш я Нохч-Гlалгlай химически завода коллектив. КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумо дегаш гlоздахьача завода болхлоша январи февралй беттай план ханал хьалха кхоачаш а ь плана совгlа иташ эзараш сом пачхахьалкхена пайда бир. Къаьстта дика болх бора цар дlабалача февраль бетта. 111,0 процент кхоачашйир цар план. Плана лаьрхlачул 8 процент гаргга лаккхйир къахьегама оасарле, материалаш, электроэнергия кхоарца бlаьш сомаш кходир. Хlанз март бетта а йлаш 4 ьа хьалха кхоачашъелар ба уж.

Завода цехашта, бригадашта юкъе тlайнца социалистически декхарашца дикагlа кхоачашдеш хьайоагlа нов. Акимова кулгалдеча стеклотарни цеха коллектив. Керда шу доладечахье хlара бетта план 120—125 процент кхоачашдо цо. Духхьал материалаш кхоач беш дlадахийтара чотах а массеих эзар сом кходаь цо укх шера. Март бетта план 130 процент кхоачашъяра хьинаре къахье. гоа ба хlинз цеха болхлой.

Къаьстта дика къахьегаш я Шрамко Мария Максимовна керте латта бригада. Сменни заданеш 133 — 135 процент кхоачашдо цо. Иштта дика толамаш доахаш ба цеха операторош бола мехкарий ий. Храмых, Шкодина, Арутюнян кхыбараш.

Т. МАГОМЕДОВ.

Вай ганз

Хетаргахьа, хlанз тахханга, Шалий производственни управлене, механизатор хургвай Кубанхарча цlе йоацча совхоза лелаечун В. Светличие балха метод ца йоаьш. Из метод экономически пайдане хилараха шек вай хlана къхьакхий а. Из дукхача механизаторашa могахь я. Цхьабакъда из керда хlама моллоаттlара юкъедоалладьалац тха управлене.

Совхоза лелаечун В. Светличей хьажкlаш лелачун В. Первицкей механизированни звеноша эттара дарегlа йолаю совхоза хьажкlаш йахар.

Тха механизаторашa ший хlана яцаца Светличе метод? Тха управлене колхозашкех совхозашкех ма бий дика звенола лелаераш Прасих Мария, СССР Лакхахчa Совета депутат Ильясова Джаннеди, Мусаева Тамара, Чимиев Сум-Умар, кхыбараш. Светличе санна толамаш даха торо йолий тха? Шеко йоацаш я. Лаьтта дlалийнар дика хьуккъа да. Совхкарчул 5 — 7-зза дукхагlа минеральни удобренеш кlаьвай тхоа. Аь сай ночкьостйца 75 гектар хулача лаьтта хlара гектара тlара 300 центнер шекара свекла яккха лаьрхlах укх шера, кулг-кара бу бакъ ю а ца боалабеш.

Цхьан гектар лерхlаш 2 центнер суперфосфат, 1 центнер аммичен селитра, кхо тонн моттигера удобрени беллай оаха. Цу тайпара лаьтта дика кийчдаьй.

Дикача сортах дола генбкилиш фу дlадийнача, кхийта муlарах доля фу дийначул 20 — 30 а кхы тlех а процент дукхагlа хьуммь культура. Цудукха оаха сортех дола фу кийчдаьд хlайа.

Я 1964 шу хьуммьаа чlоагlа дика хиларгa дег доаккш да тха.

Тха уйла я укх шера хlанне на хинача тайпара дика шекара свекла хьуккъайа. Светличе опитах ца тейпарашта вlаштlехьдаьрга оаха из шел пайдане я. Из дара дика кийчъель техника, сортах доле дlадув фу, дика тоlадаь лаьтта да, аlаьта корттера — тха шекара свекла хьуккъае баьа боакха бесам ба.

Звено тlечlоагlьха я трактор, сеялка, культиватор, межа, 75 гектар лаьтта.

Тхоай деррига ниа, хьинар тlелохийтад оаха шекара свекла хьуккъаяра.

Иштта я тха планаш и практически гlуллакхаш а.

С.-А. ЮНУСОВ,

Шалий производственни управлене «Джалка» кхача совхоза звеньевой.

КХЕРТІОШ ТІА ДІАЙИЙНА ХІАМАШ ХЬАТІАЙОАЛ

ТАМАШ? ЯЦ. ГИДРОПОНИКА.

Гобаьнка хьежача хьагур цхьа тlо мара, цхьа чlегlит а лаьттай яц. Цунна меттел — цхьа жагlа. Цунна юкъе гlолла хьалтlа а даьнка, маьлхагахьа кхувдаш долла баьццара кётолташ. Тамаш? Яц. Из — гидропоника.

Вайна тоьал керда дош да из, молагlча словарa тlара хьоралоагlаргдолаш дац. Гречески меттала цун малан да «кища бу болхе». Керттера болх бер хий да. Дlайийнача кlомашта хьоашал телар — лаьтта а йоацаш, минеральни тухий маркхалаш да.

Гидропоника — керда, геттара прогрессивни агротехника приемя. Гlорваьнначa советски lилманхочо, биологически lилмай доктора В. А. Чеснокова яххчох, кортболама культураш лаьтта а ца юош, искусственно хьаьча хlамаш тlа дlаюош хилча тамашийна чlоагlа пайдау йоа хьуккъамаш. Масала, укх тайпара цифраш йолаю цо: цхьан гектара тlа йерхкхе йий а 3 эзар центнер помидораш, 6 эзар центнер наршаш, ши эзар центнер коертолаш.

Цецбоаккхаш да? Цхьабакъда, цу тайпара хьуккъамаш хlанзе а дакха доладеннад, хlаьта цунах тейй йеза болчун «Горный» яхача крымски совхозе кхия мара ца йаьц.

ЛОАМАН ЙОСЕШКАРА ОГОРОДАШ

Лаьтта ала йиш йолаш яц укхазара моттигаш. Готтига къуляьаш а долаш йола лоаман чра босеши бердаши — мадарра лаьча уж мара кхы лаьттан даь совхоза. Хlара лаьттан чlегlит доеш мейха я укхаза, хlаьта цудукха тамаш а яц баьца даараш кхедара керда метод цу боахаме йоаьбальш дlатlайийца хилар.

«Духхьал лоамах тlабода ний, бердашта юкъе гlолла хьувзаш, тlаикха цlаьака кхоачлу геттара хоай шаврьъеча, кхига гlарсаш тlадолча майдига тlа махкаьнчинге а. Из — 4200 квадратни метр моттиг чулоацаш йола совхоза теплицаш. Эггара хьалха укхаза дlайолаелар из тамашийна гидропоника.

Цхьабакъда, сцьонача цlенхаина» хlанз готтига я кхага тхоиа кlал, дlаьта цо хийцна шерьяо хий доалахье. Гидропоника арёйоал тlа тхоа боацача аренха юкъе. Теплицашта юкъе е царна гонахье а хьалъаттай майрч оалаш йола бетона дакь диткъага цагlош а тlагlоллара политиленоаш пленкаца къайла а йоаь яьмкаш. Хlанз укх сахьата цу тайпарча гlирсей эггара дарегlа йола вариант из я, хlаьта цу совхоз дагаеча е я. Пайдана йола хьалхара шиэ эха эзар квадратни метр майда кердарзахьа, хlаьта лоаллахарча лоамий босешка хlаназе масеха хьетт ямаьхай, цига баьца дараш кхедерглёаа гlирс хьалбе болабар дукъа. Массеха тоаш кхы а чlоагlагlча полихлорвиниловй пленка яхьавай совхозага, хlаьта цар цунах, вlашагlа а деттай, дlаьхха гата ду майрч дlанхуьйла.

Хlанз укхазара мара хоравергвац директор Евгений Сергеевич Смирнов.

— Духхьал цхьан гидропоника теплицашца кхоачашьюрагьац курорташ кердача баьца даараш цо lалашдара проблема, — дуц Евгений Сергеевича. — Цудукха оаха лаьрхlад гидропоника теплицашкара араяккха, цунна шёрра царгlато ала. Дlайахача шера цу хьалъехьара хьалкара опытаеш яьр оаха, хlаьта цу гlулакха ярош йола агротехника кlанз lомаяо мара тхоеш долцашъе а, кхо-йиъ эзар центнер баьца дааран чуйиар оаха гектара лоархlаш. Цхьабакъда, уж дукха а дукхагlа кхеде йиш йолаш да, цунах со чlоагlа дег тайша а ва.

Лоахха йоуммъамаш кхедарал совнагlа, кхы а дукхха дика гlулакхаш доаьн баьца даараш кхедара гидропоники способах. Помидораш, нарсаш, кхыйола баьца даараш ара лаьтта дlадийнарел шийхо кlира хьалхагlа ихач, хlаьта кхы мел йола юа баьццаш шоаза сихагlа дегlайоагlа. Из дикка хьакьоиик укх масало. Соахка 7-гlча августе гидропоника тlа, лаьттан тlа йийкарел ши кlира тlехьагlа дlайийна хинна помидораш шелаа тlакхехачдённа 3,5-зза дукхагlа чуэцча. Тlаккха а чакхдоалаш даь гlулакх. Де ца дезаш юкъера дlайоаа балаш дар, культиваци яр, маккаш дахар, подкормка яр, кхыдараш кацна дола балхаш.

Хlаьта текнишкаера? Е. С. Смирнова йоах, цар чура хаьтта хlара кхо шу массаза доай куца, lенарца из кlаьаде, хlара теплицана лаьрхlа 20 автоматни кхо тlаккхаьа а из култанца дlатасса а дезар. Хlанз уж а, церна тарa кхийола лаьттанара йалл балхаш а де ца дезаш юкъера йола.

— Арара гидропоника кхоааш вай куйпар ца дика лаьтта е дорцай, масае тайпара аьтту боаайлаш йола, цlаккха хlийнна хlама тlайоалаш ца хинна, боса оагlонцара моттиган я. Со кlоаргга дог тайша ва, — йоах Евгений Сергеевича, баьца даараш кхедаь къьнара способ гидропоникa Крымера цlенхьа дlайоаккхаргхилараx.

ЛАЬТТА ДОАЦАШ ХІАМАШ КХЕЮ «КУХНИ»

Тайп-тайпарча кхертlоех баьккхача жагlах, оатача шлаках, керамзитах йина латтача йоккха йоацача кийшка чухьеж къулбехьарча мейлта йlайна вlинерал. Укхаза тоххамбеш а белгалйохаш а я гидропоникана дикагlа йола хlамаш. Цу вlамигача кийшка тlадоэл дlадийна фу. Расседа кlезнга лакхъелча аьшка гибаяца дlайогl ца, цул тlехьагlа — йоккхийча царашка дlайогl дlахо цунга дегl кхьагlа дайтар дукха. Кхетттачoа дlадийнача цхьан тайпарча вlамашта а во дегl дальача тайп-тайпарча захашца «кхача» а тайп-тайпара могабу.

Хlаьта «кухни» а цу я — lалашмате дукха пробиркаш, колбаш, ретортанш, мензуркаш, реактиваш чуйоаккха башкаш чулетта кортlаьта а дерда помещени. Цунна кулгалду кхоачча аранжовка йадаинаша Валенине. Цо дукш, дlадийнача хlамашта ахьмил тела растворош уттаеча хана алберадоре а ларе лилар профессор В. А. Чеснокова Киевски балха даьрий фабрикее могаьь рецептура а, яцаш. Цхьабакъда, моттигера хий — яккха да, гидропоникo мегийтачул дукхагlа доадл цунах хлори, магний, натрий. Рецепташ хийца а хийца тайп эрош, моттигерча хьалашца йежа кхырваш оттае йийзар тlа. Уж тоахкаш кхы дlахо а де ц.

Растворица мистал мелий долаш хlара денна цхьазза хьаьа хlамай йарна мелай хьожаш кlиранка шоаьш толлабу лаборатере. Моллагlа ца тоьаш йола хьойнадё, цу сехьата хlанхоачашъю.

Хlара чарана кlал дукха дакха нагий lургаш а долаш йола пхо йиллай жагlаш е керамзита юкъера искусственни кьеса моттигаш кlалхара хьалчуухача тlоадалга хьалйинзийтар дукха. Теплице болх беш йола Синельникова Маша чухьежа беллача бlаьга чу гlолла хьеж раствор дlачу мел яхай, хlаьта из кхоачаш болхаш хинначуа тlехьагlа, кра дlакъовн. Раствор бакъ цу юкъаргйоагlа, хlаьта дlадийначa хlамай оахашта гонахьера моттигаш фу кхетийта мукъайоал.

— Тхоай питомцаш оаха дийнахьа массаза кхоаб хар дий шоана дезар, — йоах Синельникова Машас. — Из погодага хьежжа хул. Мела бенна деношка кхоаза, диакза, кхоалле йолча деношка шоаза кхоьбеча а тоь. Хlаьта тlоььнача хlамашта денош быйсинеш дуьа — шоаза ду кхача.

Доаллаа деш дуца цо, хlана цига балха йолча хlара кхалсагё шоаза дукхагlа лоало дlайийна хlамаш, гидропоника юкъеяаале хиннача. Хlаьта бала бе дукхха аттагlа а да.

КХОАНА ХУРГДОЛЧУНГА ХЬОЖАРГДА ВАЙ...

Гидропоника тlа хьалхене йиш а масе тайпь баьца даараш, кохараш, эзаш; хlаьта нагахьа санна шун безам бале, кхыметтел номсаш а. Кхы жагlийла кхеде дезаш а дац уж, хьоьнача растворa тlа кхеде мегаргда. Хlаьта «Горный» яхача совхозе из иштта дешь а да. Шоашта опыт эца укхаза уж Крымерча боахамий специалисташ эха ца lеш, Украинa цхьача областешкара, Кавказера, мехка центрара, Средни Азе республикашкара, дукхача lилманхоткамa учрежденешкара.

Гидропоника ёаста лоашаш кхача довкъашка кхоачаргьай, кlенной тховнаш тlа, болхлой квартирай балконаш тlа ярга, форде кемай палубаш тlа ярга. Хlаьта ишхa чаи йоле сеи кьад а кхувдеш хьабехы мег цlаенха ша ца байнача Антарктиде е дукхача шерашка лаьттара дlа а даьна, кхьача хунепаьнхьа доалача космически кемаш чура.

ЭНТУЗИАСТАШ

Уж мел дукха ба совхоза — ерригa коллектив хlана яц айпаа Хlаьта КПСС ЦК февральски Пленуме Н. С. Смирнова къамьаь давчул тlехьагlа йиш а эзаршал гучаделар уж мехаа тайп-тайпарча районашка. Хlара lуйрийна бlарчча цlов письмош доагlа совхоза, уж ехаш еча хеттар гидропоника я. Цхьабаьрашa шоашта хьехам бар дей; воккар шоай опыт lоеш, дукха специалисташ ба совхоза балха боагlаргбар шоаш кхаш.

Царех цаl шийна хоа юхаларга а хьийжаеш. Хьабенна. Из ва — тенна, яха бола, дlайбенна саг 94 шу да цул. Петр Даниилович Андриянова дlабхача бlаьшерё йистенкхай Петербургски политехнически институт. Дlайийна хlамаш дегlаахьа ультразвуковни инфракрасни вlашагlа беш бола lотгьаш lомайе воаллургва из. Легендарни Утечкина деттагlчо, Горьке дикача вьайб, ший ерригa приборагl а яьхаш, совхоза а вейа декар дар опыташ яр гидропоника 10 квадратни метр а къоастаю яхар, цхьа ... электрически резетка а лу оалар шийна, аьна. Цул декар кхоачашдаьх.

Вешие дуккхa Николай Владимирович Гусейнов воаза а. Оттэнлера медалъяьвкаш, специалистан хиншь, коммунист вадаа цул сатеммар оlагlа ватlа. Цо шай кулгашка, вlалла мел а бавай совхоза агрохимически лаборатори хьа а ш, катаркбоаца цхьанна рецептура оттаб гидропоникa тlа дlайийнача хlамашта баьча кхачашка.

Эггара тlехьа цlоахаа а цlа йоаиккхарта вай возеча Евгений Сергеевич Смирнова, боабоагlа дилача хьаккхара моттиг цунна йоагlо а. Агроном а образовани боалоба а волта цо 40 шу доаькхаш лаьттаница гlулакх деш, хlаьта хlинз гидропоника энтузиаст хиннав цунах.

— Юхьанца махеттара деррига цар деррига а, — йоах Евгений Сергеевича. — Эксперименташ дукха е езар. Гуча даьлар, гидропоникана карбонит йоала хlамай ца еэац хилар. Юхьа язайта езар диорит, кварц, гранит, порфир, кхийолаа чlоагlа минерални хlамай а, растворaшка вlашив буваа боацам бола.

— Цхьаа хана 200 эзар квадратни метр дlалоацаш хургья тlа гидропоника, хlаьта соьна хетаргахьа, тха схьай совхозо кердача дикача баьца даарашка йоаза хlана ца яд кийна lалашяьргьа Ялта, — йоах Е. С. Смирнова юхьара шай къамаа чакхдоалаш.

Мегад хlаьта, доккхача киийкъа — шерa ца ий.

К. МИЦЕНКО,

М. ТУРОВСКИЙ.

(ТАСС корр.).

г. Симферополь.

КРАХМАЛА МЕТТЕЛ ПОЛИМЕР

ХIамаш юхеювшара процесс сихъергйола вещество лаха-химекаш гIерта дукха ха я. Массеяк шу хьалха хораяьрашта юкъе эггара толашагIа хилар крахмал. Цхьабакъда из чIоагIа мах болаш йола продукт коартолех еш я. ХIама юхейижара даькъе крахмалал тIеххургйола синтетически коагулянт хьайойла ца йола проблема лиэта хьахилар.

СССР Iилмай Академе лахкача молекулий соединеней Институте хьайир коагулянт. Из хилар полиакриламид. Из хьаяра технологи а промышленноста юкъейоалаелга чакхдаьккхал галурге Института. Установка автораш ба инженер Федор Писарьковии института директор Владимир Вязовов.

Полиакриламид хьаяра йола бедал я акрилонитрил яха дохьаж доалла во хьадж йоагIа коачая. Реактора чу цунах сайна оо хIама ю. Цунах кхухул акриламид яха мономер. ДIахо шу мономера полимеризаци ю. Иштта хьахул полиакриламид. Из я дика хьийнача хьсара бедa тара йола сийрда, оазйича ю санна йоагIа хIама. Руда хила доша а даь шу чу кIеззиге полиакриламид хьарцача, гIакхха руда лема йоккхий гадаш хулаш чекха вIашагIа лета, сиха юхедижа долахургда.

Цхьабакъда бол санна йола полиакриламид вIалла атта яц дIа-юха яхьийтара, цулухьа галурге института хIанз полиакриламидацара тIоадаа дIайоаккхаргйола хIама лех. ДIаюха яхьийтара атта хургйолаш цунах дош бара эшаш да из.

Фу деча эшаргья из полимер?

Калужски калийни фабрике (Малхбузен Украина) дукхача лоабата коагуляци яра хьалха крахмал деттар. Тоши хулача лоабатах ши килограмм гаргга тохар из, сахьата 15 метр хулаш сиха сийрда йоалар суспензи. ХIанз тоннаге ерриге а 0,35 грамм полиакриламид мара дIайодац, хIаьта лоабат 5 — 10-зза чекхагIа юхе буж.

Бос болча металлурге а боккха пайда боал цох. Масала, «Североникель» яхача комбинате цIаста-никела концентрат массеякхаза чекхагIа яккъю цо, углеобогательни фабрикашкех гидравлически наькъаца кIор боаккхача шахташкен шерра юкъейоалаяй полиакриламид.

Полиакриламидо крахмала метта дIаяхийта йолаяй кIедаш деча а. ДегIайоагIача городаша тIа-тIа дукхагIа хий дIалех. Из полимер кIеззига дIатехча хий массеяк бIаьзза чекхагIа хьаI. ХIаьта мел йоккха хало тIаоттаю химически предприятешкен царна гонахьа бахача нахан бIехдаь доагIача хиша! Полиакриламидо хьадла шкъ бехк царна.

Полиакриламида ювкьостаца солончак йолча, гIумарах долча, кхыча лаьттах пайда эца йиш хургья. Цо лаьттан структура тоаю, хий чакхдерг доацаш лаьтта я дIа-юха хьурйгйоацаш гIум а чIоагIъю. Узбекски ССР Iилмай Академе лаьтта леладара института полиакриламид пайдане лаьрхIай бозмби дIабувча лаьтта тохара. Полимеро лакхбу удобренеех боала пайда, тоаду дирача лаьттай гIулакх. Цул совгIа, полиакриламид баьцовгIашта азотни удобрени санна пайдане я.

Украина юртбоахама Iилмай Академе сотрудникаша полиакриламид фунгицидашца, гербицидашца, ростовой веществашца ийна йола удобренеш вIашагIлотаярга дIаяхийтар. Из дар бахьан долаш дIалийнар чекхагIа хьатIадаьинеи хьажкIаш итт процент дукхагIа хьувкъаши хилар гучалаьнад.

Полиакриламидо дукха заьраш тоаеш метал, удобренеш, кхераи кIор кходе йиш хулийт, цо дIа-юха ца хьойташ социо яьсаленашкара гIомараш, цкIа санна цIенну доккха хиш. Из полимер хIана хьаю вай махкарча йиэс предприяте.

Николай БОЛГАРОВ,
АПН корреспондент.

ПОХОДЕ ГIОРГБА

Дукхача дешархоша походаш ергья шоай каникулаш йолча деношка. Республикански берий экскурсионно-туристски станце туристаш походе баха кийча ба.

Укх деношка экскурсионно-туристски станце хьехархоша ин. Сусиацевен Мельниковен култал а деш къонача туристий ши группа вай республикерче ихьайолча юрташка гIоргья. Масала, цаI Советски, Итум-Кхала, Шалаже, хIаьта шоллагIьар — Мужече, ТIаргаме, Iарамзе. Цул тIехьагIа ТIаргамерча берага, тхьо бIаь Ерда кхача гIалагга хьоакаргба.

ШоллагIча маршрутах походе гIоргба Грознерча № 12 йолча школа дешархой а.

Советски районе Советски яхача юртара дешархой шоай районе гIолла кхаь дийнахьа походе хургба. Царна юхазаргьа Нохч-ГIалгIай турнал Шерипов Асланбек яьхка а дийна а моттигаш.

Иштта сакъердаме салоIаргда вай республикера кхыча районий дешархоша а.

В. РОСТУНОВ,
республика берий экскурсионно-туристски станце методист.

Дика дIахьу домоводства урокаш Шаьла районерча Герменчукерча бархI шерарча школе. Къаьстта дукха еза йиIигашта хогамаш де, барзкъаш даха, тега Iомалу урокаш. Царна хьехаш я ший болх дукха безаш а дика боазаш а йола хьехархо Виситтаева.

Сурта тIа: 6-гIча «Б» класса дешархой домоводства уроке. Аьрда оагIорахьара хьалхара яр хьехархо йов. Виситтаева дешархочуица Вагаповa Зарийца ноч юсташ йоалла.

В. Ефимова сурт.

БЕРАША САЛОI

БIАЬСТАНАРЧА каникулех салоIаш да хIанз школашкара бераш. Дукха да цар цIагIа а школе а де дезаш гIуллакхаш. Iаьна дагалйицараш хIанз кхоачашдеш да бераш.

Шоай мукъа ха бераша дIа миштта я мича а хьоргья дуьцаш школашка уггаль планаш я. Царех я Грознера Ленински районна номер цаI йола юкъера школа.

Школо дIачувьаьиначо хьалхчо йоалл доккхийча алапашка кхидаь бIаьстанаре каникулаш дIа миштта хьоргья дуьцаш йола план. ХIанзале а шоай балхаш дIадоладаьа укхаза бераша. Эггара хьалха классашкара, коридорашкара яй дулаш, кораш цIендеш, кIир тохаш я йиIигаш, хIаьта кIаьнкаша мебела, парцета ремонт ю, кхыдоа гIуллакхаш ду. Ше хьалхр цIенна хозен кхоа, чаппарца балгалбаьлар цига 10-ча классашкара Хлусова Лена, Крутовская Ирина, Оноприенко Валя. Иштта дика да цар дешара гIуллакхаш а. Селхан Грознерча № 3 йолча школе хьайийлача выставке дакъа лаьцад цу школа дешархоша — йиIигаша.

Дукха ба школе физкультурнии математикан олимпиадашка хьинаре дакъа лоацаш бараш, школа чурча яхье волейболах ловзараш. Тахан Грознерча межкдаьтта чакхдоаккхача заводе экскурси ергья 10-ча классашкарча дешархоше. ХIаьта 30 марта 7-ча классий дешархой I Мая цIерахча колхозе гIоргба юрта боахам боаза, цига балха хьалха латтараш боаза, царца хьоесал тасса.

Укх деношка республика спортивни общества членаш бола школе спортсменаш Мельников Сережа, Терентьев Володя, Геращенко Виктор, Крикунов Коля Волгограде, Астрахане, кхыча городашка спорте дакъа лоацаш хургба.

Районии художественни самодеятельноста хьажара юкъе дакъа лаьца а баьнна, хIана республика хьежарга хийчаьш ба школа художественни самодеятельноста дешархой.

* * *

Сатийна иц укх деношка Грознерча № 22 йолча школе. Дешархой шоай план я салаIара отталь. Цхьабараш школа гонахьа цIенъеш ба, воккар гаьнаш дIайогI, кхоалагIчар хьаэнлтацта цIенолташ а деш уж гаьнаш тIадогI. ЧIоагIа гIадбаха, самукъ доалаш кхоачахиху уж балхаш 7-ча классий дешархоша Чахкиев Алима, Агейша Колас, Яндиев Беслана. Балхаш дань йистебаьлча пионерий Дворене «Гусарски балладага» хьожаргба цу классий дешархой, хIаьта лохерча классий берий «Ильича бера ханара шераш» дуьцаш йола утренник хургья.

Класса кулгалхо Мошковская Елена Владимировна шоаша а йолаш 8-ча «В» класса дешархой Советски районе экскурсе гIоргба цуи боахамаши Iалами довза а школа интерната дешархоша доттагIал чIоагIде а. Цахаддаш дIахьош я школе шахматийн шашкайн турнир. Бераша экскурсеш ергья киношка, театрашка, дворецашка.

Иштта хьинаре дакъа лоац волейбола, баскетбола команденца школа яхьашке. Волгалбаьнна дика лоаз 10-ча классера Экажев Аслангири, Черкашин, Суворов, кхыбараш.

А. ДОДОВ.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

ЛАКХАЧА СКОРОСТАШЦА

Укх деношка Нохч-ГIалгIай столице Грозне ДОСААФ-е дIайихьар Ерригроссийски кхоалагIча спартакиада юкъегIоргйола спорта технически тайпа мотоциклетни кросса вональки яхь. Къилбаседа Кавкасе 100 совгIа мел бола мотогонщик араваьлар цу яхье дакъа лаца.

В. И. Ленина цIерахча майдане парад хьийнийлар Нохч-ГIалгIай АССР спорта президиума председатела нов, С. Костоева, Хьашашка а яхье дакъа лоацарашка а моаршал хоатташ къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара Б. Г. Габисова, Къилбаседа Кавкасе хьалнарча мотогонщика нов, Берберашвиле.

Хьалъайю яхьа байракх, Хьалхара старт лу Заводской районера. 20 километр йолча дистанце трасса чIоагIа духьале йолаш яр. Йоккха опыт йолча Махач-Калерча А. Романенкоца, Краснодарерча Е. Мечковскеца нахьъа тIа ваьлар къона грознинец Корнилов Борис. Дакъа лоацачо тхьо километр кхоаза го баккха безаш дар яхьа хьал. Хьалхара го боаккхаш ший новкъостел гаьнна хьалхавоал нов, Корнилов. ШоллагIа го боаккхаш рама я йиккха, бензин чудолча бака Iург я даьнна хьовзам хилар цунна. Цхьабакъда Грозненски автомотоклуба технически отдело сихха тIо дар бахьан долаш кхоалагIа го боаккхаш хьалха я ваьнна, спортсменашта юкъе хьалхара моттиг йоаккх цо.

Яхьа шоллагIча дийнахьа 175 кубически сантиметр марка йолча мотоциклаца хьалхара моттиг яьккхар город Шахтерча спортсмено Г. Головченкос, хIаьта грознинеца Саркисяна— йиьлагIа.

ЧIоагIа чоалхане яр 350 кубически сантиметр яхача машинаца яь кросс. Хьалхара моттиг яьккхар Калмыкски АССР викало, спорта мастера нов. Кондратенкос.

Б. ЛЬВОВ.

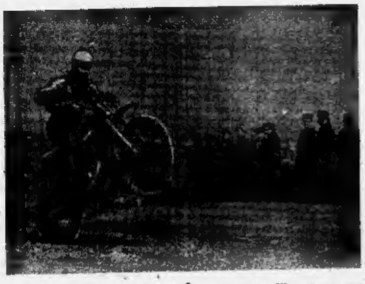

Сурта тIа: спорта мастер В. Кондратенко дистанце.

В. Кузьменко сурт.

ДЕШАРХОША ЮРТБОАХАМА ТЕХНИКА IОМАЮ

ЧIоагIа дукха еза дешархоша «Машиноведени» яха урок. Шу доладелча дена тхона юртбоахама техника хьехаш ва Вельхиев Султан. Дика хьайовзийташ юш цо хIара машина, хIара цул оттхал, дешархой бехам тIабоалийташ хьех урок, из практикаца юва.

Школе тхона Iомаеш я трактор, станокаш, плотника эша инструменташ, машинаш. Нагахьа санна оаха Iомаеш йола машина школе ца хилча, цо тхо юртарча отделене бригаде я дика, цига хьайовзийт из.

Бутт хьалха иштта даха тракторни бригаде хилар тхо, Цхьатарра мугIарах дIадоттаь лаьтт бIаьсташка кийчъаь ремонт яь дьнна тракторaш, царна тIехьа юзза техника. Бакъда, хастта аре кхайкаш кхачанка болх беш хургья.

Уж тоаль ма яьнкайй аьнна хайша Iеш механизатораш. Тракторашта гонахьа хьуян уж. ХIаравар гIерт ший болата алача дикагIа кхийте. Тхо а хургда-кх цкъа ца алача лехкаш ахьна хеталу.

ХьалхагIа тхо хилча санна доацаш кхыча тайпара дар укх деношка бригада нов. Цу кена тхона ейна тракторaш, нохараш, сеялкаш, маклаш кхай тIа да хIанз. Техниках ахьгахьа хIама мара йиссаш укхаза. Гаьна йоаццаш кхай тIа болх беш йолча трактора гурбах цIа йоагача кIеж тIара санна кIур ух. Из хьехар за отделене дикагIчарех вола механизатор Беганыров Султан. Дукхача хIамах кхетадир тхо цо ше тракторашта ремонт еш волча хана, хIаьта со се массеяк да доаккхаш цунца болх беш хилар.

Тхона дукха еза юртбоахама техника, цунца беш бола болх.

АУШЕВ Махмад-Гири,
Суркхотlерча йхьайтта шерарча школа 6-ча класса дешархо.

ХЬУ—ХИМЕ БЕДАЛ

Вай моах дукха хьу йолаш ба. Хьу гIонаш ю материал химика ца Iеш, чIоагIа мах бола химически бедал а я. Дахчах хьаю тайп-тайпара бола пластмассаш, искусственни дари, тайп - тайпара басараш, кехат, кхыдараш.

Партеи правительствен чIоагIа йоакко ю хьун промышленноста а цунца болх беш болча лаьха а. Вай республике лаьца ца Iеш, мехка кхыча моттигашка а хьунца беча балхе юкъе дакъа лоац Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша.

ХIанз оаха нах бохийт Вологодски областа хьун промышленноста севонкн балхашка. ХIаьта Къилбаседа хьун промышленносте договорах болх беш Нохч-ГIалгIайчера бала бIаьш а эзараш а бола боахлой ба. Царна юкъе ба Д. Хаджимусов, С. Талиев, Гасанинов, кхыбараш.

Хьунна къахьегача пайха балха а вахара а хьалха дика хилара тешаба уж шоай договора ха йистеьлча дIа ца боагIаш, кхы а Iеш хилaро. Масала, дIадахача шера кхаа шах бетта хьунна севоини болх бергболаш Архангельски областе вахавар Костоев Муса. Цо аьлу: «Кхи а цхьан шера договор ньй аз. Дика хьал да сога. Дукха ахча ийну аз, хIара бетта лоаш тIеххоечаннна, хIара бетта ахча цIа а кхухийт. Дезаш чIоагIа рьзa ба. Дикха пайда а баьнна, шу дахаче дIаволгIарга со».

Гурахьен Iайе бола бергболаш Коми АССР-е вахача Туриицов Iильяс боах ший письмо тIа: «Болх бе торо а хьал а да. Бетта мах бера дааьрхIча 200 сом йийну аз. ХIанз хьу дIайохийташ борхI сахьата болх бича 12 сом доахк. Цу тайпара 300 сом а кхи дукхагIа а ахча доакха йиш я бетта.

Цо ший мехкахой ше волча болх бе кхайк.

Договорах болх бе бахача нахьа гIуллакх ишта дика хилархь тха отдело ший вахйаш чакхйоакх. Укх шера кварталашн дала ши бIаь процент совгIа кхоачашбаьнна. ХIанз Вологодски областе хьунна болх бе боахача нахаца договор ю тха отдела райисполкоматашн болча уполномоченашца. Договор язча сага кхадаьш а ца деваш 20 сом ахча балха бараргба. Iохкаьнача чуйа обшежите, тIа-цIал дилле хIана лу. Хьу хийчача болх беча наха дика культурно-бытови хьалаш да.

В. ЦИЦКИЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета нах баха бахайтарен организацей отдела заведующий.

РАСКА ЗАЯВЛЕНИ

ВАШИНГТОН, 23 март. (ТАСС). Селхан телевизионни программе къамаьл деш, США пачхьалкхен секретарь Д. Раск, герз дIадаккхара хьакъехьарча переговорах дуьцаш, соглашени вIашIехьъяргйола гIуллакхаш дIахо а леладаза даргдац аьнна, массеза яхаш дар я хьоахадаь Iнара. Вай кIезиг-дукха дог даьннна за Женевера переговораш, мела лелаш хиларах, аьлар цо, цхьабакъда, вайга йиш яц соглашени ярга бода кхъ лехаш хьета тъа дита.

Панамски деша хьалхагIа США хинна позици юха кердаьккхар пачхахьалкхен секретара. Цо аьлар, Панамица дерригга дешаш дуьца хийча я США, цхьабакъда, ВIашагIкхийттача Штатешка йиш яц хургйолча решений хьакъехьа хьалхагIа цхьаккха дош дала.

Раскага хьаттар, хьона хетаргахьа, ерригача Латински Американа фу тIатохен гIерадаккхен йиш я дукха ха йоацаш президент де Голль Мексике вахаро. Цу районера ВIашагIкхийттача Штатий гIуллакхаш мел-и дергдац цо? Пачхахьалкхен секретара йоахар, дукха ха а ВIашагIкхийттача Штаташа шоай европейски союзникаш Латински Америкаца дукхагIа хьашт хилара тIахьяха. Де Голля Мексике яь заявленеш, аьлар Раска, кхоаш маярра лоаркI вай.

Къулбехьен Вьетнамерча американски политике цхьаккха доархIам бола хувцам хиндац аьлар Раска. Вай кийча да, эшаш долча новкъостал Къулбехьен Вьетнама де, аьлар цо.

СОВЕТА СЕССИ ХЬАЙИЙЛАЙ

АЛЖИР, 23 март. (ТАСС). Селхан ухказа хьайийлай Азен Африкан халкъий барт-цхьоагIон Организаце Совета VI сесси.

Сесси ше хьаеллаш, Халкъа Демократически Алжирски Республика президента Ахмед Бен Белла цига дакъа лоацараш тIехьайхар Африка территоре тIара — Анголе, Мазамбике, Къулбехьен Роседе, Къулбехьен Африке—къамий кортамукъален боламаш а хIаьта иштта Къулбехьен Араве халкъаша шоай лоIам бахьан долаш лоаттабу къовсам а хьалаедара.

Бен Белла даь къамаьл дукхаза а юкъахдаьлар сессе дакъа лоацараша чIоагIа деттача тIораша.

Доазол дехьара

ВЕЗА СОВЕТСКИ ХЬАША КХАЧАРГА ХЬЕЖАШ Я АСУАН

АСУАН, 24 март. (ТАСС). Укх деношка деган айдеина ба лакха Асуански сунт тохаш бола гIишлонхой. Гаргахкоачаш латт Нил дIакъайла даргдола ена ха. Советски правительствана зерте латта Н. С. Хрущев Асуане воагIаргхалах кхаш доахаш ва массава я. Шоай сий деш хиларах доккхал ду асуанцаша.

Тата доала хIанз ин тIа. Ах шу хьалхагIа мара доацаш бIарг маьхоача хий дар укхаза, хIаьта хIинз аьтта оагIорахьарча бердагара аьрда оагIорахьарча бердага кхачаlца 400 метр бIаьха кхертIоц нен латт. Из йоккхача сунта дакъа дакъа да. Кхаь шера орашкарен тунелашкарен хьалбаьккхаб 11 миллион кубометр гаргга моакхаш санна чIоагIа кхера.

Уйла тIаеэзш я соаха невр бетта лохерча ор чу хьалъе йолаь ГЭС-а здани. Хьалхарча аргIан проектах кхача еэзча боаранга хьалкхаьчай из — 8-зза вIаштIаргдаьча цIеной лаххалта.

Цхьан бартаца гIишлош тIа болх беш ба советский Iарбийн специалистам боахлрйи. Укх тIеххьарча кхаь шера 5 эзар гаргга квалифицированни Iарбий боахлоц кийчбаьб вай специалисташа.

Айхха барт-цхьоагIо я советски египетски инженерашток боахлоштен юкъе.

ОАР-е даьча хоржамех хьахиннар

КАИР, 22 март. (ТАСС). ОАР-а чурча гIуллакхий министерства тахан цепа теха арадаьхад Къамал собране юха а 147 хоржамий округе гIолла даьча хоржамех хьахиннараш, Хош да, 10 марта хьалхагIа хиннача хоржамашка 109 кандидата тIехьа мара эшача боараме голосаш хинна ца хилар. Цухухье шолагIа хоржамаш де дийзар. Уж хилар 19 марта. ОАР-а законех 175 хоржамий округах хIарамегара шишша депутат хержа хинна хила везаш вар Къамал собране.

Голосовани йолча хана кердача парламенте хержаб 350 сег, царех 114 сег болхлоша ва, 74 — ахархой, 162 — бахача цаьха кхы тайпа.

Селхан цепа теха арадаьхача республикански декретах, Къамал собране хьалхара сесси хьеелд 26 марта Каире.

ПАРИЖЕРА МАШАРА ПОХОД

ПАРИЖ, 23 март. (ТАСС). Французски столицана гонахьарча городашка—Аркейя, Витри, Кремлен-Бисетра, Иври — баха эзараш нах гулбеннаб Парижа юхе Вильжюиф яхача болхлой Iеча моттиге демонстраце баха.

Машара поход — иштта цIи тиллай французски машара тIехьалаттараша цу сийрдача а деналерча а бIаьстах юльерча манифестацех — мехка городашка март бетта тIеххьарча деношка хургйолча дукхдачарех цаI.

Вильжюифа улицашка гIолла чакхъиьлар демонстраш. Цул тIехьагIа митинг хилар. Митинге дакъа лаьцараша массава раьза а волаш могайир машара тIехьарча болвмо енна гера дIададаккхарен тIеша кхерама дукхьала къовсам боаржабарен хьакъехьара предложенеш.

Вильжюифе хинна демонстраци — машара тIехьа йоккха къамал кампани йолалургхалара бола тешам, 26 апреле Парижe хургйолча йоккхача демонстраце хьоккам.

3 миллион гаргга мексикански ахархой лаьтта доацаш ба, кхы а дукхагIа ба цу мехка кIезига лаьтта доаша ахархой. Юртбоахама продуктех хьалуш бола мах лоадане ца хиларахи креянташ па теларахи къаьстта халача хьал тIа ба юрташка баха нах. СабIарзденна юрташка эзараш нах шоай цIеной дита а дуташ городашка дIаух. Цхьабакъда, цига а пайтахьа сага мара пайсlаш массаза бе болх, церех дукхагIбараш ба болх боацарий мугIарашка дIаув.

СУРТА ТIА: укх тайпарча гоpрингашка бах хье йах, Мексика столицана Гаьна доацаш аьхкад сурт.

ЮПИ—АПН сурт.

ЛАДУВГIА, ХЬАЖА

РАДИО

7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 8.30 — «Сердало» газета обзор. 8.30 — Iуйрийнара концерт. 15.55 — «Города бIаьсти йоагIа» яха концерт; 16.17 — «Юрта боахама производстве планировани еча ле йиш йоацача хердарех» яха беседа (гIалгIай меттала); 16.32 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.47 — «Общественни производство дегIайоалаяра боккха низ» яха беседа (эрсий меттала); 17.02 — ашараш; 17.12 — «Къонал» яха передача (эрсий меттала); 17.27 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.43 — «Халкъий гоазалга хьожаш» яха передача (нохчий меттала); 18.25 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.40 — «Спектаклаш тIара ашараш» яха концерт.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.25—телевизионни кердалараш (гIалгIай меттала); 18.35 — «Доцо брошка». Мусаева книжках йола литературни передача (нохчий меттала); 18.55 — «Шин океана къайле» яха художественни фильм (шоллагIа сери цхьана); 21.25 — передачий программа; 21.30 — «Кон-Тики» яха кинокхъбара клуб.

ДАГАКХАБА: хьалхагIа цIи, тIаккха газ!

ГАЗОБАЛЛОНИИ УСТАНОВКА ЛЕЛАЯРА БОКЪОНАШ

1. Газобаллонии установка лотаялехьа арахьара кIена фо чудайта установка латтача цIагIа, плита ерригa краниш а баллона вентиль а бокъонна дIакъайлайий хьежа.

2. Газ лотаеча хана баллона вентиль хье а йайла, лотаь цIилеторг дIатIахьо горелкаца, тIаккха хьаелла газопровода а горелка а краниш, Горелка массе хIоагалте чу хьаллоатиалеьта еза газ.

3. Духовке йIоахъеш йола горелка хьаллотаяль 2—3 минута фо чуххетийта ваза духовка чу, тIаккха лотабаь кхахате лакхе горелкана дIагIа а бихье духовка кран хьаелла еза.

4. Газ лертIа йоагарт доархI латаяьа санна цуя ала тайжа боагаши сийна бос лесташ хуле, натахьа санна ала хIур баша IажагIа бос болаши хуле дукхагIа фо тIадакийта горелкана, ала хоалуш хуле — фо кIезиглде.

5. Плита лотаь йолча хана кухне кора форточка хьаделла.

6. Шера шо йола цхьагIа лакха са болаш долча конфорочни гIозараш тIа мара ма оттае.

7. Газни плитацара болх чакхбаьча горелка краниш а баллона вентиль а дIакъовла.

8. Газа баллонаш хьаоцача хана абонент дакхарийла за шинг роль талонага хьажа, нагахьа санна из талон йоацаш хуле баллонаш хьаэза мегаргьяц.

9. Баллонаш хувцарен газова оборудованина ремонт ярах хьехьехьа телефон тоха укх номерах: 2-28-63.

ЦIагIа а баллонаш латтача шкафа чу а газа хьажж йоагIаш хилча плита лотае мегаргьяц, дIакъовла еза плита краниш, баллона вентиль, цIилеторг сега а электроприборашца болх бе а йиш яц, керда фо чудайта леза цIагIа, телефон тоха еза 0-4 номерах.

ДЕ ЙИШ ЙОАЦА ХIАМАШ ДА:

БIарг локкхаш сег а воацаш лотаь газови плита ютаьга, кухне дийша дацилга, бераша, газобаллони установка летаяра бокъонаш йоззаш боацачех, хIаьта иштта меина беха болчех кахега газобаллони установка летайтилга, цIаноп дIоахдара конфорочни плиташ летаелга, баллонаш чуйола шкаф дIа ца къовлаш латтийтилга.

«ГРОЗГОРГАЗ» трест.

Город Грозне, Ленински районе Патрис Лумумба улицагIа, № 41 йолча цIеношка вахача гр-на Марков Яков Егоровича суде дехад город Грозне, Чернышевске улицагIа, № 104 йолча цIеной, 15-ча квартире яхаш йола ший сесаг Маркова Нина Виссарионовна ше йитарах дола дош.

Дош кувцаргда Заводской районa хьалхье суде.

Город Грозне, Октябрьски районе, 20-ча участка 834-ча корпуса, 7-ча квартира яхаш йолча гр-кас Максимчук Раиса Абдулаевнас суде дехад ший марагара Максимчук Петр Карповичагара ше хьаелар дола дош.

Дош кувцаргда Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIена фронтовикий улица, 10. Телефонаш: редактора зам. — 2-67-01; бехктоаламa секретара — 2-45-48; партийни ваьарен, промышленности, юртбоахаме, письмоий отделий — 2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 10. Телефоны: зам. редактора — 2-67-01, ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательстви типографи. Революции проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», Проспект Революции.

СФ02063. Заказ № 1855.